

VREDE

Geld

3 REDACTIE **Geld**

4 INTERVIEW **Marjan Sax, Geld, een fantastisch onderwerp**

7 **Zijn vrouwen minder corrupt dan mannen?**

8 **Mama Cash**

10 **Als geld de wereld stuurt, wie stuurt dan het geld?**

15 COLUMN **Zaken doen in oorlogstijd** | Joke Oranje

16 INTERVIEW **Femmes for Freedom. Huwelijkse gevangenschap en financiële mishandeling**

19 **Een vrouwenontwikkelingsbank in Zuid-Afrika**

20 **De vrouw die De Nederlandsche Bank van de ondergang redde**

22 **Vrede stichten is (te) vaak onbetaald werk**

26 INTERVIEW **Weg met armoede in 100 weken**

30 **Scholierenprotest**

32 **Human Security Collective. Banken blokkeren overmakingen voor goede doelen**

35 FILM **Wat kost een besneden meisje?**

36 INTERVIEW **Dieuwerke Luiten, Stichting Vluchteling. Contant geld voor vluchtelingen**

39 **Oikocredit: een financier met genderbeleid**

40 **Nieuwe munt United: een zuiver ruilmiddel niet geschikt voor speculatie**

42 INTERVIEW **Inge Stemmler, Gender budgeting schiet nog niet zo op in Nederland**

45 COLUMN **Buikschuivend door de supermarkt** | Caro Bonink

46 **Hoe kun je via geld de wereld veranderen?**

48 INTERVIEW **Karen Kammeraat, Geef vrouwelijke ondernemers een kans**

50 **Clara Meijers, oprichtster van de enige Nederlandse Vrouwenbank**

52 **Rijker door samen sparen. Hoe spaarkringen kwetsbare mensen versterken**

55 **De Eerlijke Geldwijzer**

56 **Geld voor Vredeswerk**

58 **De sage van 'Het vrouwtje van Stavoren'**

Cover: Thea Vermeiren

Geld

Wat heeft geld te maken met vrouwen en vrede? Dat is de basisvraag die ten grondslag ligt aan dit nummer van *Gender en Duurzame Vrede*. Geld stuurt de wereld, zoveel hebben we wel kunnen vaststellen. Maar wat is geld eigenlijk? Hoe kunnen we dat ongreepbare begrip 'geld' inzetten voor een wereld waarin vrouwen meer macht krijgen over hun eigen leven, meer invloed in de politiek en de wereld meer kunnen sturen in de richting van vrede en gerechtigheid? We leren van een rijk geworden, feministische vrouw, dat je geld kan inzetten om wereldwijd vrouwen te steunen in hun strijd voor gelijke rechten en een menswaardig bestaan. Veel van onze lezers zullen zich niet identificeren met een rijke vrouw, maar krijgen wel een inkijkje in het leven van iemand die, plotseling opgezaald met veel geld, door samenwerking met andere vermogende vrouwen een heel nieuw initiatief begint, namelijk een Vrouwenfonds. En wel het eerste Vrouwenfonds ter wereld, in Nederland. Maar wist je dat er in Zuid-Afrika een speciale vrouwenontwikkelingsbank bestaat, die zich mede richt op ondersteuning van arme plattelandsvrouwen door het verstrekken van kleine leningen? Ook belichten we een internationaal fonds dat met haar investeringen maatschappelijke invloed wil uitoefenen, onder meer door specifiek genderbeleid te voeren. Natuurlijk kijken we ook naar de andere kant van het spectrum: de vrouwen die in armoede leven (ook in Nederland) en de initiatieven om hen een beter perspectief te bieden, zoals bijvoorbeeld via spaarkringen. Hoe samen sparen vertrouwen kweekt en geld zodoende een vredeswapen kan worden. We laten zien hoe je met geld invloed kan hebben door de keuze van je bank, je beleggingen of

je pensioenfonds. Met de Eerlijke Geldwijzer in de hand kun je in een handomdraai de banken vergelijken op punten die voor jou belangrijk zijn. Maar hoe komt het dat NGOs overal ter wereld steeds meer moeite hebben om te bankieren? Wat betekent 'de-risking' en hoe treft dat vrouwenvredesorganisaties in hun werk?

Als je de mainstream media moet geloven zou je het niet zeggen, maar wist je dat er veel meer overeenkomsten dan verschillen zijn tussen ons en mensen op de vlucht? Het idee is dan ook in opkomst bij vluchtelingenorganisaties om daar waar het kan liever contant geld te geven aan vluchtelingen, omdat ze zelf het beste weten wat ze het eerste nodig hebben. We geven een voorbeeld van vrouwen die zakendoen in oorlogstijd en daardoor minder last hebben van huiselijk geweld.

Geld stuurt het leven van veel vrouwen op negatieve manieren; denk aan huwelijksdwang, huwelijkse gevangenschap, financiële mishandeling of hoe een besneden meisje de familie veel meer geld oplevert.

We zien in de wereld ook een groeiende tegenbeweging die ervoor gaat het heersende neoliberale groeimodel te vervangen door een circulaire economie en 'groen' zakendoen.

Als voorbeeld hiervan heeft een voormalige bankvrouw een alternatief betaalmiddel bedacht, waarmee je niet kunt speculeren en waarover je geen rente kunt heffen. Geld is van zichzelf niet vies, het ligt er maar aan wat je ermee doet.

Elma Doeleman

Geld, een fantastisch onderwerp

“Geld vind ik een fantastisch onderwerp en razend interessant. Geld gaat altijd over alles, het is een symbool voor relaties, emoties, er gebeurt van alles rondom geld. De vrouwenbeweging hield zich heel lang verre van geld, want geld is macht en dat is vies. Maar het is een misverstand dat het aan het geld ligt. Het ligt er maar aan wat je ermee doet, je kunt met geld geweldige dingen doen. De angst voor macht is ook zo iets, machtsverschillen bestaan nu eenmaal. Dat is verder niet zo erg, zolang er maar controle is op macht en machtsmisbruik wordt bestraft.”

Aan het woord is Marjan Sax, één van de vijf initiatiefnemers van Mama Cash. Ze had een ruime erfenis gekregen en zat daarmee in haar maag. Als radicale feministe kon je toch niet zomaar een paar miljoen op de bank hebben staan. “Ik genereerde me voor al dat geld. Durfde er niet over te praten. Ik was heel erg bang gemaakt door mijn vader: ‘Pas op! Je kunt niemand meer vertrouwen!’ En mijn belastingadviseur adviseerde me om naar Luxemburg te verhuizen of naar de Nederlandse Antillen om geen belasting te hoeven betalen. Maar ik wilde helemaal niet vertrekken en ik wilde best belasting betalen. Ik heb mijn eigen weg gezocht.” Zo ontstond op een avond in 1983 rond de keukentafel het idee om een fonds op te richten voor de ondersteuning van vrouweninitiatieven wereldwijd, om de strijd voor gelijke rechten te ondersteunen. Mama Cash werd het eerste internationale, feministische vrouwenfonds. Het was voor Nederland heel uniek dat iemand haar erfenis inzette voor een goed doel. In de Verenigde Staten is het schenken door mensen met geld al veel langer een traditie.

Filosofierend over geld, zegt Marjan: “Er is wel een probleem met geld, namelijk dat het zo ongelijk verdeeld is. Heel weinig mensen hebben veel te veel geld en heel veel mensen hebben veel te weinig. Die mensen die 100

miljard hebben, daar kun je toch niks mee? Waarom zou er niet ergens een grens zijn hoeveel één persoon mag bezitten? Geld staat voor veel mensen voor bezit, terwijl je met geld een heleboel andere dingen kunt doen, je kunt er maatschappelijke verandering mee in gang zetten. Zoals George Soros doet, die probeert de verrechtsing in Europa tegen te gaan. Maar hij wordt verdacht gemaakt, in plaats van enthousiast bejegend.”

Toen Mama Cash begon was er nog één ander vrouwenfonds in Californië en vlak daarna werd het Global Fund for Women in New York opgericht. Inmiddels zijn er, veelal door de betrokkenheid van Mama Cash en het Global Fund, 35 vrouwenfondsen wereldwijd. “Het doel is te zorgen dat vrouwen zelf controle krijgen over geld”, aldus Marjan. “Maar

elk fonds heeft zo haar eigen aanpak. Zo is er het Red Umbrella Fund, dat opkomt voor de rechten van sekswerkers. In het fonds wordt gezamenlijk besloten waar het geld naar toe gaat. Het is opgezet en ondergebracht bij Mama Cash. Mama Cash is ook een netwerk, Prospera, gestart van vrouwenfondsen over de hele wereld die met elkaar samenwerken en hun strategie bepalen.”

Er was in die tijd ook sprake van de oprichting van een vrouwenbank.

“Ja, maar die is er, terecht, niet gekomen. Enerzijds omdat je aan allerlei regelgeving en hele hoge eisen voor banken moet voldoen en je moet over heel erg veel geld als zekerheid beschikken, geld dat niet kan worden gebruikt. Bovendien blijf je helemaal binnen het systeem, daar ben ik geen voorstander van.” Inmiddels wordt er, in navolging van Amerika, ook in Nederland meer geïnvesteerd in goede doelen. “Dat komt deels door toename van eigen kapitaal, er zijn gewoon steeds meer rijke mensen. Maar het heeft ook te maken met een terugtrekkende overheid. Zaken die naar mijn idee bij de overheid horen, zoals onderwijs, gezondheidszorg, sociale zorg, openbaar vervoer en ook cultuur, daar wordt steeds op bezuinigd. Ik kan me daar ontzettend over opwinden. Het is heel kortzichtig beleid, want die bezuinigingen moeten dan worden gerepareerd”, aldus Marjan.

Hoe kwam je op het idee om met de cursus ‘Erfdochters’ te starten?

“Toen we met Mama Cash in ’86 naar Amerika gingen naar een congres over vrouwenfondsen, ontmoette ik een vrouw die gespreksgroepen leidde over ‘het omgaan met rijkdom uit een erfenis’. Het was voor het eerst dat ik in een kring kwam die ik herkende, dat had ik ook doorlopen. Wat opviel was dat vrouwen met veel geld zich slecht

kleedden en verzorgden, om maar niet gezien te worden als rijke vrouwen. Maar ik zag er altijd wel goed uit en werd dan ook niet herkend als een vrouw met bezit.”

Na die ervaring is Marjan Sax bij Mama Cash met de cursus ‘Erfdochters’ gestart: een serie bijeenkomsten voor vrouwen die door een erfenis over veel geld konden beschikken. Daarbij kwamen thema’s aan de orde zoals: waar komt het geld vandaan, hoe zit dat in de familie, wat betekent het in je relatie, wat vertel je hierover aan vriendinnen. Hoe ga je om met vrienden die geen geld hebben? Hoe verhoudt het geld zich tot je werk; blijf je full-time werken of ga je minder werken? En ook waaraan geef je het geld, volg je hart.

‘Als radicale feministe kon je toch niet zomaar een paar miljoen op de bank hebben staan’

“Veel vrouwen, zeker van mijn generatie, hebben weinig financiële kennis en dus weinig zelfvertrouwen in financiën. Tegenwoordig zijn er allerlei mogelijkheden voor advies. Je hebt Triodos en de ASN bank en er zijn duurzame investeringsmogelijkheden, maar toen bestond dat allemaal niet.”

Marjan geeft aan dat het interessant is om te praten over wat je door je milieu en opvoeding meekrijgt over geld. Dat geldt zowel voor wie over weinig geld beschikt als wie juist veel heeft. Want in ieder gezin zijn ongeschreven regels over hoe je met geld omgaat en die neem je als kind vaak over zonder dat je je daarvan bewust bent. Ze vertelt dat er bij erfenissen ook allerlei boodschappen worden doorgegeven, zoals: ‘Het mag niet minder worden, wees zuinig, wij hebben er hard voor gewerkt. Beleg in stenen, dat is veilig.’ ‘Er geldt een kapitalistisch groeimodel.’

Toen de leiding van Mama Cash door een jongere generatie werd overgenomen, ging je werken met ongedocumenteerden in Amsterdam. Dat lijkt nogal een sprong.

“Het gaat gelukkig organisch. Ik was al heel lang geïnteresseerd in vluchtelingen en realiseerde me ineens dat ik geen vluchteling kende. Ik heb me in '96 aangesloten bij Vrouwen tegen Uitzetting, de enige groep die ik kende die met dat onderwerp bezig was. En als ik me ergens mee bezig houd, doe ik dat meestal vrij intensief. Het onderwerp werd binnen korte tijd ook steeds groter.

In 2012 startte 'We Are Here' met een tentenkamp in Amsterdam om aandacht te vragen voor de situatie van ongedocumenteerde vluchtelingen die niet terug kunnen en tussen de wal en het schip vallen. Sindsdien hebben ze zo'n 35 verschillende kraakpanden bewoond, waar ze steeds weer uit moesten. Ik heb een tijd voor hen de financiën gedaan. Daar ben ik nou eenmaal goed in. Er is een rekening waarop geld gestort kan worden, want zij kunnen zelf als ongedocumenteerden geen bankrekening openen en over een bankpas beschikken. Dan kun je alleen met cash betalen. Ik ben tegen die volledig doorgevoerde digitalisering. Je realiseert je hoe belangrijk en ook prettig cash geld is.”

De vluchtelingen krijgen steun van allerlei

kanten, kerken, krakersorganisaties, Vrouwen tegen Uitzetting, individuele supporters. “Je moet gewoon geld hebben om te leven, te reizen, voor leges etc. Zo kost bijvoorbeeld een OV-chipkaart 7,50 euro en dan staat er nog niks op. Een heel bedrag. En als je die niet hebt betaal je 3,20 voor een rit.”

Bij het werk met ongedocumenteerden gaat het om vrouwen en mannen. Botst dat niet met je radicaal-feministische insteek?

Marjan, glimlachend: “Ach, ik ben wat onder geworden. Het gaat om het steunen van mensen om in leven te blijven, te bestaan. Een groot probleem is voor veel vluchtelingen dat ze hun identiteit niet kunnen bewijzen. Ze zijn letterlijk zonder papieren gekomen. En die identiteit is een voorwaarde om een verblijfsstatus te krijgen. Je moet erin slagen iets te laten zien wat je identiteit bewijst. De afgelopen 5 jaar is dat met goede asieladvocaten voor 107 mensen van de groep van We Are Here toch gelukt.

Het zijn in meerderheid mannen. En ja, af en toe botst dat best. Gelukkig ben ik oud en kan ik makkelijk tegen een macho zeggen ‘stel je niet zo aan’. De 30 vrouwen onder hen, ongeveer een kwart van de hele groep, komen voornamelijk uit Somalië, Eritrea en Ethiopië. Het zijn alleenstaande vrouwen, die (onderweg) heel veel hebben meegemaakt, ook seksueel geweld, en ze zijn uiterst kwetsbaar. Vaak zijn ze van het platteland afkomstig en laaggeletterd of analfabeet. Ze komen uit traditionele samenlevingen en hebben ook traditionele denkbeelden. Hun ervaringen met seksueel geweld zullen ze dan ook niet in een procedure inbrengen, omdat dat onderwerp in hun samenleving een taboe is. Ook al zou het hun kans op een verblijfsvergunning misschien verhogen.”

Annette Bool en Elma Doeleman

Wij Zijn Hier

Zijn vrouwen minder corrupt dan mannen?

“Vrouwen zijn minder vaak geneigd steekpenningen te betalen, en hebben vaker last van corrupte systemen”.

Dat zegt Transparency International in een recent persbericht.

Transparency is een onderzoeksinstelling gespecialiseerd in corruptie. Ze werken samen met overheden, bedrijven en burgers om machtsmisbruik, omkoping en schimmige zaken te documenteren en zo een halt toe te roepen.¹

In het persbericht geven ze enkele voorbeelden: er is minder corruptie in landen waar vrouwen een groter aantal parlamentszetels bezetten (een studie van het IRIS Centrum van de Universiteit van Maryland). Een grotere rol van vrouwen in de overheid correleert met lagere corruptieniveaus (‘Corruptie en vrouwen in de overheid’, studie van de Wereldbank).

Hoe kun je dat verklaren? Mogelijk hebben vrouwen hogere normen voor ethisch gedrag en geven ze meer om het algemeen belang. Waar of niet, in Mexico is in de stad Cuernavaca een geheel uit vrouwen bestaande geuniformeerde patrouille ingezet in de hoop zo corruptie te bestrijden.

Steekpenningen

Een onderzoek onder ondernemers en managers in Georgië concludeert dat bedrijven die worden geleid door vrouwen (als eigenaar of manager) in ongeveer 5% van de gevallen wanneer ze in aanraking komen met een overheidsinstantie steekpenningen betaalt.

Als een man de eigenaar of manager is, is het percentage twee keer zo hoog, namelijk 11%. Ondanks het feit dat vrouwen minder betrokken zijn bij corruptie, lijden zij meer onder de gevolgen van een corrupt systeem. Gender-specifieke analyse van budgetten bewijst dat mannen veel meer profiteren van publieke uitgaven dan vrouwen. In veel landen vormt de toewijzing van budget voor vrouwenprogramma's slechts een klein deel van het totale nationale budget.

Door corruptie wordt het nationale budget kleiner. Daardoor is er minder geld voor gezondheidszorg en sociale zekerheid, wat extra lasten betekent voor gezinshoofden, vaak vrouwen. Verder zorgt corruptie in de rechtsgang voor genderdiscriminatie in veel landen. De burgerrechten op het gebied van huwelijk/scheiding, familierecht, voogdij over kinderen, financiële onafhankelijkheid en erf- en eigendomsrecht zijn vaak niet gelijk voor vrouwen en mannen, en vaak zijn ze niet bevoegd beslissingen te nemen zonder toestemming van een mannelijk familielid. Rechtszaken worden gewoonlijk gewonnen door degenen die banden hebben met corrupte rechters en officieren van justitie. Vrouwen zitten meestal niet in die netwerken.

Anjo Kerkhofs

¹ Transparency International heeft afdelingen in meer dan 100 landen en een internationaal bureau in Berlijn. Website: www.transparency.org

Mama Cash

Mama Cash begon als eerste Internationaal Feministisch Vrouwenfonds in 1983 en groeide uit tot een van de grootste internationale vrouwenfondsen. Mama Cash steunt feministische en vrouwenrechtenorganisaties en initiatieven die zich inzetten voor de versterking van de rechten van vrouwen, meiden, transgenders en interseksuele personen op het gebied van *Lichaam, Geld* en *Stem*.

Volgens het fonds zijn de thema's lichaam, geld en stem met elkaar verbonden. Want vrouwenlevens kunnen alleen vrij zijn van geweld als vrouwen op gelijke voet deelnemen aan het economische leven en aan het bepalen van de politieke agenda.

Mama Cash ondersteunt ook een groeiend aantal vrouwenfondsen in andere landen die op hun beurt weer investeren in vrouwenorganisaties en -initiatieven in hun eigen regio. De ondersteuning omvat zowel begeleiding als het geven van subsidies. Samen met andere vrouwenfondsen streeft Mama Cash naar een goede financiële infrastructuur voor

feministisch activisme in die landen. Een voorbeeld van een succesvol begeleid fonds is het Ecumenical Women's Initiative (EWI¹) in Kroatië. Dit initiatief werft nu zelf fondsen. Het is actief in de Westelijke Balkan en steunt vrouwengroepen en individuele vrouwelijke theologen die zich bezighouden met vrouwenrechten, vredesopbouw en interreligieuze dialoog in Bosnië en Herzegovina, Kroatië, Kosovo, Macedonië, Montenegro en Servië. Sinds 1983 heeft Mama Cash meer dan 6.000 vrouwenprojecten gesubsidieerd en meer dan 30 miljoen euro geïnvesteerd. Verder biedt Mama Cash onderdak en faciliteiten aan het Red Umbrella Fund², een

Zohra Moosa

wereldwijd fonds door en voor sekswerkers die opkomen voor hun rechten, opgericht in 2012. Vorig jaar werd door Mama Cash en het Red Umbrella Fund aan zo'n 160 vrouwen-, meisjes-, transgroepen en vrouwenfondsen in 65 landen geld toegekend. Wanneer je op de site van Mama Cash³ kijkt raak je onder de indruk van dit feministische activisme over de hele wereld, waar Mama Cash aan bijdraagt.

Tijdens een bijeenkomst voor donateurs afgelopen januari vertelde Zohra Moosa⁴, sinds 2017 directeur van Mama Cash, over de ontwikkelingen in de laatste jaren.

Een groot aantal vrouwengroepen voert actie onder bedreigende omstandigheden. Een zorgelijke ontwikkeling is de toenemende vraag om anonimiteit door groepen. Voor feministisch activisten kan het zijn dat hun ideeën over gender of familieverbanden haaks staan op de heersende cultuur, waardoor ze aangevallen worden in de media en soms bedreigd worden. Openlijk bekendmaken van buitenlandse financiële steun voor sociale kwesties valt niet altijd in goede aarde bij zittende politici of opiniemakers. Daar komt nog bij dat veel landen de instroom van buitenslands geld voor sociale initiatieven aan banden leggen. Groepen kunnen zich bijvoorbeeld niet gemakkelijk registreren en

kunnen geen bankrekening openen op naam van hun initiatief, dat als 'verdacht' bekend staat.

Verder is Mama Cash een nieuw subsidiefonds gestart, SPARK, om kleine initiatieven in Nederland te steunen. De bedoeling is om groepen te steunen die, zonder dat hun plannen helemaal uitgewerkt zijn, toch met een beperkt bedrag een flinke stap voorwaarts kunnen zetten. Een voorbeeld is het Abortion Network Amsterdam (ANA) dat vrouwen uit Europese landen, waar abortus strafbaar is of toegestaan tot 12 weken, helpt naar Nederland te komen voor een abortus. Een initiatief was ook het eerste actieonderzoek naar activisme van meisjes. Omdat meisjes van onder de 18 jaar vrijwel afwezig zijn bij strategische besluiten over financiering van vrouwenorganisaties, hebben Mama Cash en FRIDA⁵, twee vrouwenfondsen die zich al langer inzetten voor de ondersteuning van meisjes en hun initiatieven, de opdracht gegeven voor onderzoek 'Girls to the front': een momentopname van door meisjes geleide organisaties.⁶

Annette Bool

Voor deze tekst heb ik gebruik gemaakt van informatie van Emmy Dexel, senior medewerker communicatie en Esther Arp, senior fondsenwerver speciale relaties

- 1 <http://www.eiz.hr/?lang=en>
- 2 <https://www.redumbrellafund.org/>
- 3 <https://www.mamacash.org>
- 4 https://www.youtube.com/watch?v=thKd0z1ot_U
<https://www.youtube.com/watch?v=2SW-r0UtVms>
- 5 <https://youngfeministfund.org>
- 6 Lees verder: <https://www.mamacash.org/en/girls-to-the-front-case-studies>

Foto links: De Home Based Women Workers Federation in Pakistan is een groep die Mama Cash steunt. Sinds jaren maken ze zich met succes hard voor wetgeving die thuiswerkers, voor 80 % vrouwen, beschermt (zoals minimum loon, sociale zekerheid, toegang tot arbeidsrecht bij conflicten).

Als geld de wereld stuurt, wie stuurt dan het geld?

Het antwoord op bovenstaande vraag is in principe eenvoudig: het geld wordt gestuurd door de Centrale Bank. In Nederland is dat de Nederlandsche Bank. Deze organisatie is uiteindelijk verantwoordelijk voor de hoeveelheid geld die in omloop is, voor wat je krijgt voor het uitlenen van of betaalt voor het lenen van geld. Wel zijn al deze feitelijke spaar- en kredietfuncties toevertrouwd aan een veelheid van banken, spaar- en kredietinstellingen.

Toen Nederland toetrad tot het euro monetaire systeem is de verantwoordelijkheid voor het geldbeleid verschoven naar Frankfurt, naar de Europese Centrale Bank (ECB). Die centrale bank waakt over financiële stabiliteit en tracht de inflatie in toom te houden door gepast rentebeleid. Hoe belangrijk vrouwen zijn in sturen van het geld blijkt uit deze foto van de raad van bestuur van de ECB in 2018. In de context van Gender, Vrede en Veiligheid is de tweede vraag minstens zo belangrijk: hoe stuurt geld dan eigenlijk de wereld en worden we daar gelukkig van? Vrouwenorganisaties zijn bezorgd of vrouwen vanuit hun belang voldoende kunnen meedenken en meebeslissen over wat de banken doen. Vredesorganisaties vragen zich af of de aansturing van het geld vanuit een beperkte monetaire visie niet tot escalatie van conflicten leidt. En is er wel geld voor vredesopbouw? Kritische denkers vragen zich af of verdere economische groei niet ten koste gaat van de planeet.

Om in gesprek te gaan over dit soort vragen is het belangrijk om na te gaan hoe geld werkt. In dit artikel kijk ik naar de oorsprong en ontwikkeling van geld. Vervolgens ga ik na hoe geld invloed heeft op de inrichting van onze samenleving. Hoe functioneert ons geldsysteem

en wie bepaalt dat eigenlijk? Vervolgens noem ik enkele alternatieve economische modellen en geldsystemen, die kunnen zorgen voor een eerlijker verdeling van welvaart en ook rekening houden met de grenzen van onze planeet.

De oorsprong van geld

Wat is eigenlijk geld en hoe is het ontstaan? Geld is niet de muntjes en bankbiljetten die we in onze portemonnee hebben, en ook niet het plastic kaartje dat die muntjes steeds vaker vervangt. Geld is eigenlijk niks. Het is een mentale constructie tussen mensen die gebaseerd is op vertrouwen. Geld is ontstaan toen menselijke samenlevingen gelaagder werden dan die van de jagers-verzamelaars of de eerste kleine boerenonderzettingen, die nog toekonden met vormen van een ruileconomie. Met het ontstaan van steden en de toe-

name van transportmogelijkheden nam ook de arbeidsspecialisatie toe en de behoefte om producten uit andere streken te consumeren. Maar hoe regel je de uitruil van goederen tussen specialisten en uit veraf gelegen oorden? Dan spreek je met elkaar af dat een bepaald produkt systematisch de waarde van andere dingen vertegenwoordigt, zodat je makkelijk goederen en diensten tegen elkaar kunt uitruilen. Zo ontstond het idee van geld. Geld nam aanvankelijk allerlei verschillende vormen aan, zoals schelpjes, stof, zout of gerst. Maar langzaam nam een edelmetaal die rol over: goud.

Met de komst van geld ontstond de vraag naar een veilige locatie om deze munten op te bergen. Tijdens de Middeleeuwen en de vroege Renaissance ontstonden de eerste banken in het Noorden van Italië, rondom de rijke steden Florence, Genua en Venetië. Geldwisselaars vroegen voor de bewaring van het geld een kleine vergoeding en begonnen ontvangstbewijzen uit te geven. Met deze wissel kon je je bewaarde geld weer opnemen. Na verloop van tijd bleken de wissels een goed alternatief voor de kostbare en risicovolle goudtransporten; gebaseerd op vertrouwen konden de wissels op naam van de houder ingewisseld worden voor goud, en hoefden grote hoeveelheden goud niet meer vervoerd te worden. De wissels werden een soort betaalmiddel, en zo ontstonden de eerste bankbiljetten.

Fiduciair geld

Het woord fiduciair komt van fiducia, vertrouwen. Door de bankbiljetten werd in de praktijk de opvraag van goud steeds minder. Zolang de reputatie van de bankier hoog bleef, was het opvragen van goud simpelweg onnodig. Hierdoor gingen banken meer biljetten uitlenen dan er goud in de kluis lag, en creëerden hiermee een soort fictieve

waarde. De bankiers gingen er van uit dat – zoals in de praktijk bleek – de hoeveelheid opgevraagd goud slechts een fractie zou zijn van hetgeen in totaal aanwezig zou moeten zijn in de kluis van de bank. Naar schatting werd er tenminste tienmaal de hoeveelheid goud uitgeleend dan het goud dat werkelijk aanwezig was, waardoor de bank uit het niets waarde creëerde. De bankbiljetten werden fiduciair geld, waarbij de waarde niet langer gebaseerd was op een onderliggende materie zoals goud, maar vooral op vertrouwen: het vertrouwen dat met dit geld goederen en diensten verhandeld zouden kunnen worden.

‘Geld is niet de muntjes en bankbiljetten die we in onze portemonnee hebben, en ook niet het plastic kaartje dat die muntjes steeds vaker vervangt. Geld is eigenlijk niks. Het is een mentale constructie tussen mensen die gebaseerd is op vertrouwen.’

De overheid garandeert via de centrale bank de waarde van het geld, waardoor er vertrouwen onder de gebruikers bestaat. De overheid heeft de taak om de beschikbare voorraad geld die in omloop is in de pas te laten lopen met economische groei. Centrale banken kregen hierdoor een steeds grotere rol in de wereldeconomie, want zij bepaalden de hoeveelheid geld die in omloop was. Sinds de goudstandaard in 1971 werd afgeschaft konden overheden onbeperkt geld bijdrukken, hetgeen dan ook met regelmaat gebeurt. Zowel in Europa als in Amerika wordt er regelmatig een nieuwe ronde van ‘geld drukken’ georganiseerd om zo de economie lopende te houden. In werkelijkheid worden er geen biljetten meer gedrukt maar gaat alles tegenwoordig digitaal.

Gevolgen van renteheffing

Er is al sinds de oudheid discussie over het heffen van rente. In het jodendom is er een voorschrift om elke zeven jaar alle schulden te vereffenen, dus kwijt te schelden. In de islamitische wereld functioneren banken zonder rente te heffen.

Veel mensen nemen aan dat het geld dat ze lenen bij een bank uit het spaargeld komt van andere mensen. Maar dat klopt niet. Banken scheppen geld in de vorm van de schulden die mensen aangaan 'uit het niets', gebonden aan regels bepaald door de centrale bank. Banken hebben het recht rente over deze door hun gecreëerde schulden te vragen, maar het geld om die rente te betalen is nooit gecreëerd. Hierdoor is er altijd meer schuld (de gecreëerde schuld plus de benodigde rente) dan dat er geld in het systeem aanwezig is. Dit maximaliseert competitie tussen personen en bedrijven om geld van elkaar binnen te krijgen. Degene die niet op tijd genoeg geld weet te genereren zal failliet gaan. En als bedrijven failliet gaan of personen niet meer hun hypotheek betalen, wie krijgt dan de daadwerkelijke waardevolle zaken voor het voortbestaan in handen zoals het bedrijf of de woning? Inderdaad de banken.

De moderne kritiek op rente is dat er steeds nieuwe schulden gemaakt moeten worden om de groter wordende 'oude' schuldenberg plus benodigde rente te kunnen voldoen. De vrees is dat dit systeem niet houdbaar is en dat het zal 'imploderen'. Want private banken kunnen op de computer wel de schulden exponentieel laten doorgroeien, maar de groei van goederen in de fysieke wereld is eindig. Nieuwe economische denkers die het neo-liberalisme willen corrigeren wijzen erop dat dit wringt en ook ons denken beïnvloedt: in ons huidige economische systeem worden de gebruikers verleid om steeds meer producten en diensten op één of andere manier in geld uit te drukken om er op korte termijn aan te kunnen verdienen. Opgeteld bij onze hebzucht kan dit danig uit de hand lopen als op alles en op iedereen een prijskaartje geplakt wordt. Land en huizen worden investeringen; wapenexport wordt een inkomstenbron waarmee onze eigen wapenwedloop gefinancierd wordt; sociale voorzieningen worden winst- of verliesgevendende bedrijven.

De waarde van vrouwen, vrede en veiligheid

Geld is oorspronkelijk bedacht als ruilmiddel, een middel om partijen die kopen en verkopen of anderszijds zaken doen, te helpen aan een waardemeter. Maar gaandeweg werd geld een doel in plaats van een middel. Rijk worden doe je niet meer door zoveel koeien of paarden te bezitten, maar wel door geld te bezitten. Maar wordt de waarde van vredesopbouw, van de participatie van vrouwen aan beslissingen en van onze veiligheid en menselijkheid wel goed aangegeven door geld? Als er geen grens zit aan de hoeveelheid geld die je kunt willen, hoe kun je dan de hebzucht van mensen onder controle houden? Geldzucht kan de

CIRCULAIRE ECONOMIE

**SOMS WERKT HET
DUS WEL
OM IN KRINGETJES
TE DENKEN**

Postbus 1045
6801 BA Arnhem
www.loesje.nl

Loesje

emotionele of morele waarde van goederen en diensten overtroeven bij beslissingen die essentieel zijn voor onze toekomst als mensheid. Het veel gelezen boek van Joost Luyendijk met de titel 'Dit kan niet waar zijn' beschrijft deze situatie: we lijken niet meer in staat samen redelijke beslissingen te nemen bij faillissementen, stress, de arbeidsmarkt, armoede en uitbuiting van de aarde, omdat we gevangen zitten in de geld-wedloop. De vraag is of er een alternatief is en of het mogelijk is om daar aan mee te werken.

Maatschappelijk debat in Nederland over geld

"Ons geldsysteem is niet democratisch, niet veilig en niet eerlijk. Het zit vol fundamentele fouten! Waarom is er niemand die hier iets aan doet?" Met die gedachte richtte de 22-jarige student Luuk de Waal Malefijt eind 2012 de Stichting Ons Geld op. De organisatie groeide snel en met behulp van toneelgroep

De Verleiders wist ze 120 duizend handtekeningen te verzamelen, genoeg om een debat over ons geldsysteem op de agenda van het parlement te zetten. Op 16 maart 2016 introduceerde Ons Geld in de Tweede Kamer een voorstel voor een publiek geldstelsel waarin de taken van de overheid en de banken beter in balans zijn. Een ruime kamermeerderheid stemde voor een onderzoek naar de werking van ons geldstelsel, uit te voeren door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Bijna drie jaar later (sic!), in januari 2019, presenteerde de Raad het lang verwachte onderzoeksrapport 'Geld en Schuld'. De Raad beveelt aan om de creatie van geld en schuld door commerciële banken te begrenzen met de introductie van een 'digitale evenknie van contant geld'. Het rapport biedt hiermee een opening naar de invoering van een depositobank (digitale kluis) waar rekeninghouders hun eigen geld veilig kunnen bewaren, zonder dat er rente in het spel is. Het is nu aan de politiek om een experiment met zo'n digitale spaarbank mogelijk te maken.

Behoeftte aan een Circulaire Economie

Een spraakmakende denker op het gebied van een alternatief economisch model is de Britse econoom en schrijfster Kate Raworth. Ze maakte grote indruk met haar boek 'De donuteconomie', waarin ze pleit voor een economie die zich niet focust op eeuwige groei van het Bruto Nationaal Product, maar waarin de toekomst van onze planeet het startpunt is. De 'donuteconomie' staat voor een nieuwe, circulaire economie waarin grenzen worden gesteld aan onze economische activiteiten. De circulaire economie houdt in dat we afstappen van het idee dat de levensloop van producten een rechte lijn (lineair proces) vormt van productie naar afval. In plaats

daarvan moeten we het beschouwen als een continu, cyclisch (gesloten) proces, waarbij zo min mogelijk uitval van producten, materialen en mensen plaatsvindt. De economie kan zo gestuurd worden dat ze voorziet in de basisbehoeften van ieder mens op aarde – zoals voedsel en onderwijs – en tegelijk ons ecosysteem beschermt. Volgens Kate moeten we zo snel mogelijk af van onze verslaving aan economische groei via de regels van het neo-liberalisme. Deze leer heeft namelijk geleid tot extreme ongelijkheid in koopkracht en een ongekende aantasting van het milieu. Ze stelt dat we een economisch systeem moeten creëren dat past bij de daadwerkelijke aard van de mens. Een systeem waarin verbondenheid met anderen én met de levende planeet centraal staat en waarin economische activiteit draait om het herstellen van de natuur en het herverdelen van de welvaart.

United Economy In Nederland

Naast het verbeteren van het bestaande geldsysteem via de politieke weg, zijn er ook particuliere initiatieven om de overgang

naar een zogenaamde circulaire economie te maken, waarin geld weer een echt ruilmiddel is. Een voorbeeld is United Economy, een handelsnetwerk van gelijkgestemde, op duurzaamheidswaarden gebaseerde bedrijven die onderling groen zaken doen. Oprichtster hiervan is de Nederlandse Heidi Leenaarts. (Zie artikel op pag. 40 *Nieuwe munt United: een zuiver ruilmiddel niet geschikt voor speculatie*)

Conclusie

In het kader van gender, vrede en veiligheid kan dieper en systematischer nagedacht worden over de rol van het geld in maatschappelijke veranderingen. Geld is ooit bedacht. Het is niet heilig. Als het door mensen gemaakt is, kan het ook door mensen op een andere manier gebruikt worden. Het experimenteren met alternatieve systemen is zeker de moeite van het proberen waard. Want de volgende keer dat banken dreigen 'om te vallen' kunnen we ze dan wellicht gewoon laten vallen.

Elma Doeleman

Zaken doen in oorlogstijd

Ik ging voor mijn werk regelmatig naar Angola, tijdens de burgeroorlog. Tal van Nederlandse en internationale organisaties probeerden de Angolese bevolking te helpen, ook al ging dat niet gemakkelijk. In de Zuidelijke provincie Huila was het relatief rustig, maar je kon merken dat het oorlog was doordat de schappen in de winkels leeg waren en dat er minder bedrijvigheid en handel was. De meest noodzakelijke spullen werden door particulieren gekocht in het Noorden van Namibië, zo'n 8 uur rijden over zandwegen. Ik werd uitgenodigd voor een modeshow die georganiseerd was door de Vereniging van Vrouwelijke Ondernemers in Huila. Het was een eenvoudig feest (de variatie in wat je kon eten en snoepen was niet erg groot, en de locatie was simpel) met toespraken en met een heuse catwalk van dames die Afrikaanse kleding showden. Er was ook een thema voor de inleidingen en gesprekken tussendoor: 'Huiselijk geweld'. Ik was nieuwsgierig en kwam in de lange pauzes in gesprek met de voorzitter van de ondernemers. Ze legde uit dat ze een groep vormden van zo'n 20 vrouwen die elkaar hielpen met een gezamenlijke spaarpot, voor als er ineens geld nodig was voor iets waarmee je kon verdienen. De modeshow was om interesse op te wekken voor het naaiwerk van sommige vrouwen en ook om de vereniging op de kaart te zetten. Voor het thema 'huiselijk geweld' hadden ze subsidie gekregen van een buitenlandse organisatie. Daarmee betaalden ze de hapjes en de drankjes.

"We praten niet zoveel over huiselijk geweld", zei ze. "Voor ons is het duidelijk: als een vrouw niets verdient kan ze niet ontsnappen aan de bescherming van de man waarmee ze leeft, ook al is die bescherming gewelddadig. Maar

als ze wat kan verdienen, kan ze hem de deur wijzen als het te gek wordt."

Er ging bij mij echt een lichtje branden, toen er is samenhang tussen geld en geweld. De volgende keer dat ik hen bezocht maakten we een filmpje over het werk van 10 van de vrouwen: een eettentje in een oude container, naaiwerk, wasserij, enz. Met die film gingen we naar de Vereniging van Vrouwelijke Ondernemers in Zoetermeer, om € 5000 Euro te vragen als bodem in de gezamenlijke spaarpot. Dat lukte! Daarna bracht ik ze in contact met de ontwikkelingsorganisatie SNV, die in Huila een kantoor had, voor advies over ondernemerschap. Samen met een adviseur van SNV gingen ze marktonderzoek doen. Ze deden het zelf, met instructies van de adviseur. Na een paar maanden serieus onderzoek en papierwerk kwamen ze tot de conclusie dat de kleine rokerijen in hun achtertuin, waar ze worsten rookten voor eigen consumptie, een goede kans boden voor export naar Noord-Namibië, waar goed geld was. En daar gingen ze, de vrouwen! In de loop van 5 jaar werd het een succesvolle worstenfabriek die groeide en ook in vreedstijd concurrerend bleef met andere aanbieders.

Joke Oranje

Huwelijkse gevangenschap en financiële mishandeling: Femmes for Freedom klaagt aan

Shirin Musa (directeur) en Farah (projectleider en fondsenwerver) van Femmes for Freedom ontvangen ons in hun kleine kantoor, vol activiteit en kleur. Met weinig middelen heeft Femmes for Freedom de afgelopen jaren veel bereikt als het gaat om het op de kaart zetten van diverse onderwerpen zoals vrije partnerkeuze, huwelijksdwang en huwelijksgevangenschap.

Zo werd in 2012 in de Tweede Kamer een amendement aangenomen over strafbaarheid van huwelijksgevangenschap en gedwongen achterlating. Shirin is duidelijk over de rol van vrouwen in de moslimgemeenschappen in Nederland: “Vrouwen hebben niets te vertellen aan de overheidstafel. Mannen zitten aan tafel en beslissen bijvoorbeeld over de bouw van een nieuwe moskee. Als er al vrouwen aan tafel zitten is dat puur cosmetisch. Maar als we kijken naar thema’s die er werkelijk toe doen voor vrouwen zoals vrouwenbesnijdenis, zelfbeschikkingsrecht of deelname aan moskeebesturen, dan is de inbreng van vrouwen ver te zoeken”.

Hoe zit het met de relatie geld en huwelijksgevangenschap, een belangrijk thema in jullie werk?

Shirin: “Vrouwen in de Marokkaanse en Turkse gemeenschap hebben niet altijd geleerd met geld om te gaan en zelfstandig te worden, want meisjes en ook jongens blijven tot hun trouwen thuis wonen. Wanneer ze getrouwd zijn en het tot een scheiding komt heeft de groep vrouwen zonder eigen inkomen geen geld voor advies, reiskosten of een advocaat. Ook missen ze vaak nood-

zakelijke kennis van het Nederlands recht en het echtscheidingsrecht van het land van herkomst. En dat betekent dat ze er slecht van afkomen in een scheidingsproces. Meestal is de man kostwinner, die ook de financiën beheert. Hij kent veelal de wegen om te scheiden. Willen vrouwen vervolgens niet alleen een wettelijke maar ook een religieuze scheiding, dan kost dat weer veel geld, indien de man weigert mee te werken. Zeker wanneer de religieuze scheiding in het land van herkomst moet worden georganiseerd. Zolang een huwelijk niet ontbonden is, kunnen mishandelingen en afhankelijkheid voortduren. En wanneer iemand een nieuwe relatie heeft, terwijl het religieuze huwelijk nog niet ontbonden is, dan is er sprake van bigamie en overspel en kan de vrouw in het islamitische land van herkomst hiervoor vervolgd worden. Je moet dat ook zien in de context van de hele financiële situatie van een grote groep Marokkaanse en Turkse vrouwen. In de islamitische traditie is sprake van een volledige zorgplicht van de man. Hij moet als kostwinner in alle behoeften voorzien. Die zorgplicht geldt niet alleen zijn gezin, maar vaak ook familie in het land van herkomst. Of hij moet bijdragen aan belangrijke gebeurtenissen zoals het huwelijk van een familielid.”

Femmes for Freedom is in 2011 opgericht door Shirin Musa

Shirin Musa stond in 2018 op nr. 1, als invloedrijkste vrouw in de non-profit sector van de top van Opzij.

Femmes for Freedom streeft naar naleving van het VN-Vrouwenverdrag CEDAW (Convention on the Elimination of Discrimination against Women), met name artikel 16: wereldwijde gelijke behandeling van vrouwen voor, tijdens en na het huwelijk. Femmes for Freedom is tegen kindhuwelijken, voor seksuele vrijheid en voor huwelijksvrijheid: vrouwen moeten zelf hun partner kunnen kiezen, kunnen scheiden, niet achtergelaten worden en niet getroffen worden door polygamie. Femmes for Freedom werkt samen met migranten- en vluchtelingengemeenschappen en richt zich op bewustwording van vrouwen en op beleidsbeïnvloeding. Er is een laagdrempelige juridische helpdesk. Ze geven voorlichting, werken aan signalering en preventie, treden op als procespartij voor vrouwen en dragen bij in de proceskosten met een Freedom Fund.

“Slechts 31% van de vrouwen in de groep tussen de 30 en 35 is economisch zelfstandig, vergeleken met 56% van de autochtone vrouwen en 56-58% van de zwarte vrouwen”, aldus Farah. “Een derde van de vrouwen werkt of studeert niet en ambieert dat ook niet. Dat betekent dus dat een grote groep niet economisch zelfstandig is. Ze beschikken niet over eigen financiële middelen, een bankpas, toegang tot geld. En dat betekent dat deze vrouwen niet zelf keuzes kunnen maken.”

“Het is niet voor niets dat tweederde van de vrouwen in de Blijf-opvanghuizen van allochtone afkomst is”, zo stelt Shirin. “Hoewel hun relaties niet gewelddadiger zijn dan die van autochtone vrouwen. Het is de groep vrouwen die onderaan de sociaal-economische ladder bungelt. In de opvang krijgen ze alleen leefgeld en ze bouwen een schuld op omdat er een eigen bijdrage voor huur van een kamer wordt gevraagd. Als ze aan de beltrekken, kunnen ze problemen krijgen met de opvanginstelling. In 2016 hebben we hierover een rapport geschreven en de situatie is door de ombudsman ook erkend. Maar inmiddels zitten we in 2019 en is er in de praktijk niets veranderd.”

Als je over geld en kennis beschikt kunnen vrouwen bij scheiding gebruik maken van de wettelijke mogelijkheden en kunnen ze hun vaste lasten doorbetalen. Shirin Musa weet vanuit haar eigen ervaring goed hoe belangrijk dat is. Haar is het gelukt om zich los te maken uit een huwelijk. Ze heeft altijd gewerkt. Ze heeft van huis uit het belang van economische zelfstandigheid meegekregen: geld is belangrijker dan bijvoorbeeld een huis. Dat had haar vader al gemerkt toen hij als peuter vanuit Afghanistan naar Pakistan vluchtte. Want geld kun je meenemen wanneer je moet vluchten en je kunt er vervoer mee regelen.

Hoe lukt het Femmes for Freedom resultaten te behalen?

“Veel organisaties, ook in de hulpverlening, praten óver vrouwen. Terwijl wij altijd uitgaan van wat vrouwen zelf meemaken of in willen brengen. Wij adviseren en begeleiden vrouwen die elders tegen dichte deuren aanlopen. Zodoende weten we precies wat er speelt en werken we samen met de betrokken vrouwen aan het maatschappelijke debat. We werken aan lobby en beleidsbeïnvloeding. Direct in contact met Tweede Kamerleden, raadsleden en leden van het Europees Parlement.”

‘Er is duidelijk sprake van een samenhang tussen fysiek en financieel geweld. Dit geldt voor zo’n 90% van alle huwelijkse situaties waarin geweld speelt’

Femmes for Freedom maakt zich hard voor volledige naleving van de mensenrechten van vrouwen, zoals vastgelegd in het VN-Vrouwenverdrag. Shirin: “De overheid maakt zich druk over de situatie van vrouwen in veel ontwikkelingslanden. Dat is prima, maar Femmes for Freedom vindt dat er ook voor Nederlandse vrouwen een ‘Taskforce vrouwenrechten’ zou moeten komen. Een

duidelijk voorbeeld van wegstijgen in Nederland is vrouwenbesnijdenis. Er zijn miljoenen vrijgemaakt om hieraan in het buitenland te werken. En in Nederland wordt er op dit thema vooral geld gegeven aan kennisinstututen en onderzoekscommissies. Terwijl we een enorme risicogroep hebben en een grote groep (29.000 zeggen de cijfers) die verminkt is. Betaling van een hersteloperatie waarvan in 2014 sprake was, is nooit gerealiseerd. Daar zijn we boos over.”

“We spreken duidelijke taal : we zijn hard op de inhoud, maar zacht op de persoon en we zijn voor niemand bang. Maar als mensen stomme dingen doen in de politiek, dan reageren we.”

Wat is op dit moment een centraal actiepunt van Femmes for Freedom?

Farah: “We doen momenteel onderzoek naar financiële mishandeling van vrouwen. Hierover is in Engeland al onderzoek gedaan binnen diasporagroepen. We willen weten hoe het in Nederland zit. Er is van alles bekend over financieel misbruik van ouderen, maar er is geen aandacht voor vrouwen in relaties, waar geld als pressiemiddel wordt gebruikt. We weten dat het heel regelmatig voorkomt. Dat vrouwen niet mogen werken. Of juist gedwongen worden om te werken en vervolgens hun pinpas of hun inkomsten moeten afstaan. Dat er op hun naam contracten worden afgesloten of aankopen worden gedaan, zodat vrouwen in een schuldsituatie terecht komen.

Er is duidelijk sprake van een samenhang tussen fysiek en financieel geweld. Dit geldt voor zo’n 90% van alle huwelijkse situaties waarin geweld speelt. Over financiële mishandeling gaan we nu campagne voeren, gericht op financiële zelfverdediging.”

Annette Bool

Een vrouwenontwikkelingsbank in Zuid-Afrika

In 1991, één jaar na de vrijlating van Nelson Mandela, werd in Zuid-Afrika de vrouwenbank Women In Development Trust (WDB Trust) geregistreerd (toen nog onder de naam WDB Consortium). De bank was bedoeld als antwoord op de armoede van vrouwen in Zuid-Afrika.

Vrouwenorganisaties moesten ondersteund worden zodat vrouwen in de periode na de apartheidspolitiek een actieve rol zouden kunnen spelen. Er was behoefte aan nieuwe instellingen om vrouwen te helpen zich op alle terreinen te ontplooiën, zodat vrouwen betrokken konden worden bij de opbouw van een democratisch non-raciaal en non-seksistisch Zuid-Afrika.

Bij haar start had WDB een aantal fundamentele beginselen, zoals:

- Geen onderscheid naar ras of klasse;
- Speciale aandacht voor vrouwen op het platteland;
- Ondersteuning van de strijd voor vrouwenemancipatie;
- Ondersteuning van zelfhulp en micro-ondernemingen;
- Rendabele kredietverlening en uitschrijven van aandelen voor vrouwen in de bank.

Binnen de WDB Trust richt het Siyakhula Microfinance Instituut zich speciaal op arme vrouwen door het verstrekken van kleinere leningen aan individuele vrouwen, die samen in groepen van vijf verantwoordelijk zijn voor het terugbetalen van de leningen. De vrouwen vormen zelf de groepen op basis van vertrouwen en gedeelde waarden. Uit onderzoek blijkt dat de vrouwen die hebben

deelgenomen aan microfinance projecten de kwaliteit van hun eigen leven en het leven van hun familie verbeterd hebben. Er worden banen gecreëerd voor henzelf, de burens en andere leden van hun gemeenschap.

De tweede pijler van de WDB Trust is het Zenzele Development Programme. Dit is gericht op het terugdringen van armoede in lokale gemeenschappen, waarbij gebruik gemaakt wordt van de Development Caravan methodologie. De Caravan brengt arme families samen om zo een netwerk op te bouwen, dat steeds sterker wordt en een organisatie wordt die zich als gelijkwaardige partner kan opstellen in contracten met andere instellingen.

Het derde onderdeel is de WDB Development Training Academy. In deze academie worden gemeenschapswerkers getraind die helden (champions) zullen worden op het gebied van vrouwenemancipatie en armoedebestrijding. Deze trainingen zijn ook bedoeld voor de werknemers van Siyakhula MFI en Zenzele. Op bestuurlijk vlak maakt de WDB Trust haar idealen waar; ze heeft vier beschermvrouwen, de bestuurders zijn op één na allemaal vrouw en het gehele management bestaat uit vrouwen. Meer informatie is terug te vinden op www.wdbtrust.org.za.

Anjo Kerkhofs

De vrouw die De Nederlandsche Bank van de ondergang redde¹

Dit jaar is het 170 jaar geleden dat Johanna Borski overleed. Deze steenrijke weduwe behoorde De Nederlandsche Bank voor een vrijwel zeker faillissement, bijna 100 jaar vóór deze bank haar eerste vrouwelijke werknemer aannam. Wie was deze dame, die met haar zakeninstinct een uitgesproken mannenbolwerk in stand hield?

De Nederlandsche Bank (DNB) vierde in 2014 haar 200-jarig bestaan. Het had echter niet veel gescheeld of de bank had 200 jaar geleden, toen ze nog maar twee jaar bestond, haar deuren moeten sluiten. Dat dit niet is gebeurd, heeft DNB te danken aan één vrouw: Johanna Borski. Dit feit is zonder meer ironisch, aangezien de bank sinds haar oprichting uitsluitend door mannen is geleid. Vrouwen hadden geen toegang tot de beurs en werden pas in 1957 handelingsbekwaam. De eerste vrouw in het bestuur van DNB was de juriste Joanne Kellermann, die in 2007 tot de directie toetrad, maar het na één termijn alweer voor gezien hield.

‘De weduwe was een slimme zakenvrouw met een sterk zakeninstinct’

Zoals bekend is DNB nu een overheidsinstelling en voor de volle 100 procent in handen van de Nederlandse Staat. Maar dat is pas zo sinds 1948, het jaar waarin de bank werd genationaliseerd. De eerste ruim 130 jaar van haar bestaan was DNB een particuliere instelling. Toen de bank op 1 april 1814 werd opgericht, werd ze ‘eene compagnieschap zonder firma, bestaande uit actiën of aande-

len’, iets wat we tegenwoordig een NV noemen. Er werden 5000 aandelen uitgegeven à duizend gulden per stuk. Koning Willem I tekende in voor 500 aandelen, ‘ter meerdere geruststelling van ’s Lands ingezetenen, omtrent deze zoo belangrijke inrigting’, zoals te lezen valt in artikel 8 van de oprichtingsakte.

Faillissement nabij

DNB kon echter niet rekenen op een warm onthaal in Amsterdam. De gevestigde Amsterdamse banken zagen de bank als een concurrent, die bovendien ook nog de steun van de Koning had. Het wilde dan ook niet vlotten met de verkoop van DNB-aandelen. Twee jaar na de oprichting was slechts iets meer dan de helft van de oorspronkelijke 5000 aandelen verkocht. Het water stond DNB tot aan de lippen. De bank had slechts iets meer dan de helft van de beoogde 5 miljoen gulden aan eigen vermogen.

Het voortbestaan van DNB hing aan een zijden draadje — totdat op 9 maart 1816 de rijke weduwe Johanna Jacoba Borski ten tonele verscheen. Zij kocht de 1892 resterende aandelen á 1000 gulden per stuk en redde DNB zo van de ondergang. De weduwe was een slimme zakenvrouw met een sterk zakeninstinct. Zij bood aan om alle overgebleven aandelen DNB te kopen onder de voorwaarde dat Koning Willem I DNB in het geheim zou verbieden om voor een periode van drie jaar

Wie was de weduwe Borski?

Johanna Borski-van de Velde werd op 26 augustus 1764 geboren in Amsterdam en overleed aldaar op 12 april 1846. Zij trouwde in 1790 met Willem Borski, een Amsterdamse beurshandelaar en bankier. Zij kregen 8 kinderen. Vlak voordat Nederland zelfstandig zou worden, in 1813, was Willem Borski een van de rijkste Amsterdammers. Op 5 februari 1814 overleed hij. Johanna Borski kreeg na het overlijden van haar man het beheer over een enorm vermogen.

Meer lezen? *Johanna Borski, Financier van Nederland 1764 – 1846*, door Geertje Wiersma (Prometheus, 1998)

nieuwe aandelen uit te geven. Zij gokte erop dat het vertrouwen in DNB zou toenemen, onder meer doordat het aandelenkapitaal nu wel was volgestort, en dat haar aandelen daardoor in waarde zouden stijgen.

En dat gebeurde. Nu het aandelenkapitaal was voltekend, nam het vertrouwen in DNB toe. Daardoor - en doordat de bank prima winsten rapporteerde - steeg de koers van haar aandelen. De vraag nam toe; het aanbod bleef echter hetzelfde, krachtens de geheime overeenkomst tussen Borski en DNB c.q. de Koning.

Toen DNB in 1819 nieuwe aandelen uitgaf, was er een enorme vraag naar. Dat betekende voor Borski dat de waarde van haar bijna 2000 aandelen behoorlijk toenam. Zij zou die uiteindelijk met 40 procent winst verkopen.

Vrouwen bij DNB

Het is best ironisch dat een vrouw DNB gereed heeft, want de centrale bank zou pas op 1 oktober 1914 (!) de eerste vrouw in dienst nemen: de 21-jarige telefoniste Maria Ernestina Bunge. De wereld van de centrale banken is sinds die tijd ingrijpend veranderd wat de verhouding tussen mannen en vrouwen betreft. Van alle werknemers van DNB was in 2016 38,2 procent vrouw. Het aandeel van vrouwen op managementposities bedroeg 32 procent. Dit is ook het streefpercentage van DNB. In de bestuurskamers is de situatie echter heel anders: met het vertrek van het eerste vrouwelijke directielid sinds de oprichting van de bank, is het bestuur van DNB nog steeds een ouderwets mannenbolwerk. Bij de Europese Centrale Bank vinden we in het 25-koppige bestuur welgeteld twee vrouwen. De tijden zijn dus wel veranderd, maar ook weer niet zó erg.

¹ Dit is een verkorte versie van het artikel dat Edin Mujagic schreef voor Follow The Money, 12-04-2019

Vrede stichten is (te) vaak onbetaald werk

In Nederland hebben een aantal vredesorganisaties zich verenigd om samen te pleiten voor overheidsfinanciering van vredesmissies zonder wapens. In dit artikel vertellen Pim van den Bosch en Joke Oranje iets over de ontwikkeling van geweldloze interventies in conflictsituaties als een vak, als kunde. Daarna geven we aan welke organisaties het meest bekend zijn op dit gebied. Vervolgens vragen we ons af waarom in Nederland de financiering van dit werk nog steeds niet rond is.

Erica Chenoweth, van de Universiteit van Denver, en **Maria Stephan**, van het Vredesinstituut van de Verenigde Staten, ontvingen de Grawemeyer Award voor hun boek, *Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Non-Violent Conflict*. Chenoweth en Stephan verzamelden en analyseerden gegevens over alle bekende opstanden tussen 1900 en 2006 waarbij meer dan 1.000 mensen betrokken waren die te maken hadden met de afscheiding van een land, het omverwerpen van een dictatuur of het verwijderen van een buitenlandse bezetting. Ze toonden aan dat geweldloze campagnes twee keer zo vaak succesvol waren als de gewelddadige campagnes, zelfs bij gewelddadige onderdrukking. De regeringen van landen waar het vreedzame verzet plaatsvond bleken ook stabielere democratieën te worden.

Pim en Joke zijn beiden in de naoorlogse jaren geboren, toen het pacifisme gefaald leek te hebben. Ze hebben beiden de ontwikkeling van het vredeswerk in Nederland steeds gevolgd vanuit het perspectief van de vele mogelijkheden van geweldloze interventies.

De professionaliteit van geweldloze interventies

De meest bekende grondleggers van geweldloze actie zijn Tolstoj en Mahatma Gandhi. Zij toonden aan dat de strijd om de macht gewonnen kan worden door een moreel beroep te doen op de machthebbers. Zij lieten ook duidelijk zien welke middelen in deze aanpak werkzaam zijn in de verschillende fases van de strijd. Uiteindelijk kreeg Gandhi in India het Britse rijk op de knieën. Dat is niet niks. Beroemd is ook Martin Luther King, die gelijke rechten voor zwarten en blanken in Amerika systematisch aanpakte op basis van een uitgewogen geweldloze methodiek. De Amerikaan Gene Sharp schreef een catalogus met meer dan 500 voorbeelden van succesvolle geweldloze interventies in conflictsituaties. De Nederlander Kees Schuyt publiceerde een spraakmakende studie over het recht op verzet binnen een geordende samenleving. De Duitser Theoder Ebert documen-

teerde de werking van geweldloze middelen bij opstand ter wille van een emancipatoir doel. Vanuit het denken van Tolstoj en de praktijk van Ghandi is dus via veel studie en praktijkervaring een methodiek ontstaan. In Nederland heeft vooral Evert Huisman zich ingezet voor het gebruik van deze methode bij zogenaamde 'vredesbrigades' als een alternatief voor of aanvulling op bewapende vredesmissies die vanuit de Veiligheidsraad ingezet worden om vrede te handhaven. Wat kunnen onbewapende vredesmissies doen? De ervaring leert dat gewapend ingrijpen bij geweld en burgeroorlogen het conflict (tijdelijk, of gedeeltelijk) kan onderdrukken. Maar wat nodig is, vanaf het ontstaan van conflicten, is het verschil in belangen in kaart te brengen en middelen inzetten waarmee gewapende confrontaties voorkomen kunnen worden. In geval van gewapende confrontaties moet gedocumenteerd worden waar onwettig geweld gebruikt wordt en door wie. Er moet publiek actie gevoerd worden om vredesonderhandelingen mogelijk te maken. En als er een bestand is, moeten waarnemers de gemaakte afspraken handhaven in samenwerking met door de partijen erkend gezag.

Geweldloze interventies in de praktijk

De aanwezigheid van vredesteams blijkt een belangrijk instrument te zijn om buitensporig geweld te voorkomen. Ook weten de teams hoe ze in gesprek kunnen gaan met gewapende milities en handhavers over adequate bescherming van dorpen met medewerking van de bewoners. Ze kennen een aantal geweldloze beschermingstechnieken. Ze onderhouden adequate informatie-uitwisseling met invloedrijke organisaties in andere landen. Ze trainen mensen in de dorpen in conflictantering, vooral vrouwen. Ze organiseren de kinderen om elkaar te helpen zich te verzetten tegen huiselijk geweld. Sinds een jaar of 20 zijn hierin gespecialiseerde organisaties intensief bezig met dit soort missies, ook al krijgen ze weinig bekendheid. Een van de grootste organisaties is Nonviolent Peaceforce, een Europees/Amerikaanse organisatie die op jaarbasis 12 miljoen dollar omzet voor training en uitzendingen van vredesteams. Ze ontvangen ook subsidie van het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken. Ook in Duitsland worden vredessteams uitgezonden, rond de 200 mensen per jaar, door 8 organisaties die een consortium

vormen onder de naam Civil Peace Service. Ze krijgen subsidie van de Duitse ontwikkelingshulp.

Vredesmissies zonder wapens in Nederland

Het idee van 'vredesbrigades' kreeg in Nederland vorm via het trainingscentrum voor geweldloosheid (Stichting Voorlichting Actieve Geweldloosheid) en via het werk van Peace Brigades International (PBI). PBI zendt (meest jonge) vrijwilligers uit om mensenrechtenverdedigers te beschermen die bedreigd worden. In de loop van de jaren is de methodiek ontwikkeld hoe dit specifieke werk goed te doen, voornamelijk in de context van landen in Midden- Amerika en Colombia. Daar blijkt het bijzonder effectief te zijn. Talloze mensenrechtenactivisten zijn de dood ontsnapt door de bescherming die ze van buitenaf gekregen hebben, en mede-

standers in het land zelf hebben ook geleerd welke beschermende maatregelen ze kunnen gebruiken en hoe je onderhandelt met gezagsdragers.

Het Nederlandse beleid is erg terughoudend als het gaat om uitzendingen naar het buitenland, vooral uitzendingen naar zogenaamde risico-landen. "We hebben al eens een plan ingediend, maar dat is uiteindelijk in een la terecht gekomen vanwege politieke angsthazerij" (Pim). "Vrede en veiligheid worden in Nederland nog steeds gezien als uitsluitend een taak van politie en leger" (Joke). "Ondanks alle beschikbare onderzoek over het nut van vredesmissies zonder wapens, wordt in het budget voor vrede en veiligheid nog steeds voorrang gegeven aan kennisinstituten voor meer onderzoek" (Pim). Vandaar dat het praktische werk bijna uitsluitend gedaan wordt door vrijwilligers. Aan de jongeren ligt het niet, die willen graag uitgezonden wor-

den. Aan de wereld ligt het ook niet: er zijn genoeg situaties waarin vredesteams welkom zijn en waarin hun werk belangrijk is om escalatie van geweld te voorkomen, vrouwen actiever in te schakelen bij vredesopbouw, en mensen dáár instrumenten te geven om zich gewelddoos te verdedigen tegen geweld. Daarvoor zijn organisaties nodig, strategische uitbouw en taakverdeling, voorlichting, fondsenwerving, training en begeleiding van vrijwilligers, publiciteit... - maar het is overduidelijk; zonder betaalde staf kun je helaas maar kleine stappen zetten.

Op 21 November 2014 is daarom in een bijeenkomst besloten om een coalitie op te richten onder de naam 'Vredesmissies zonder Wapens'. Het doel van deze coalitie is om de urgentie van burgervredeswerk te laten zien en het draagvlak in Nederland voor dit werk te vergroten. Tegelijk zullen de partners samen lobbyen bij de Politiek, de Overheid, het Ministerie van Buitenlandse Zaken en andere financiers om een bedrag van circa vier miljoen euro per jaar te kunnen besteden aan de opbouw van een professionele brancheorganisatie die jaarlijks 100 goed opgeleide burgers uit kan zenden voor het ondersteunen van vredesteams in conflictgebieden. "Misschien wat te ambitieus" (Pim, met een

glimlach). "Maar een JSF kost minstens 70 miljoen per stuk en doet veel minder dan wij. Dus het moet kunnen."

Pim van den Bosch en Joke Oranje

Leden van de coalitie 'Vredesmissies zonder wapens' zijn Eirene Nederland, Vredesbeweging PAIS, Peace Brigades International (PBI), Stichting Voorlichting Actieve Geweldloosheid, Christian Peacemakers Teams (CPT)*, het Platform Vrouwen & Duurzame Vrede en Burundi Women for Peace and Development. Om de bewustwording in Nederland op gang te brengen organiseert het consortium jaarlijks in een andere stad een bijeenkomst voor de uitreiking van een vredesprijs aan vrijwilligers die deelgenomen hebben aan een geweldloze vredesmissie. Bij de bijeenkomsten zijn de burgemeesters van die stad betrokken en allerlei lokale vredesinitiatieven.

*CPT steunt de publicitaire activiteiten van de coalitie, maar wil zelf geen overheidsgeld aannemen om onafhankelijk te kunnen blijven.

Foto's ter beschikking gesteld door PBI-Nederland.

Weg met armoede in 100 weken

“Geef de arme visser geen geld, maar een goede hengel, zodat hij zichzelf kan redden.” Met dat adagium zijn de meesten van ons opgegroeid, met als impliciete aanname dat ‘gewoon geld geven’ hetzelfde is als het maar meteen over de balk smijten. Daarom is het initiatief ‘100WEEKS’ een prikkelende uitdaging aan deze ietwat calvinistische moraal.

Aarmoede is niet beperkt tot inkomensarmoede. Het heeft veel dimensies, zoals sociale uitsluiting, gebrekkige toegang tot onderwijs en een korte levensverwachting. Volgens de Wereldbank heeft armoede vele gezichten. *“Armoede is honger. Armoede is gebrek aan onderdak. Armoede is ziek zijn en niet naar een dokter kunnen. Armoede is niet naar school kunnen en niet kunnen lezen. Armoede is geen baan hebben, angst hebben voor de toekomst en geen plannen kunnen maken. Armoede is een kind verliezen aan een ziekte die veroorzaakt is door vuil water. Armoede is machteloosheid, gebrek aan invloed en geen vrijheid.”*

Eigenlijk is de armoedeproblematiek zo complex, dat deskundigen in armoedebestrijding er hun tanden op stuk lijken te bijten. Tijd voor een nieuwe benadering! Twee gedreven mensen, Gitte Büch en Jeroen de Lange (zij communicatiedeskundige met ervaring in ontwikkelingssamenwerking, hij voormalig ambtenaar bij Buitenlandse Zaken) lieten in 2015 hun vaste baan vallen om met een ‘start-up’ aan de slag te gaan. Eenvoudig, concreet, participatief, gebruikmakend van de nieuwste technologie - en gekoppeld aan onderzoek om het model te kunnen verspreiden en verbeteren.

100WEEKS!

Bij 100WEEKS gaat het, kort samengevat, om het geven van 8 euro per week aan vrouwen

die in extreme armoede leven, gedurende een periode van 100 weken. Naast het geld krijgen ze training in financiële vaardigheden. Het geld wordt wekelijks overgemaakt naar de eigen eenvoudige mobiele telefoon van de vrouwen. Ze kunnen het geld sparen of cashen naar believen via loketten van de telecom provider waar 100WEEKS mee samenwerkt. (In Afrika en landen als India is het al heel gebruikelijk om je telefoon als portemonnee te gebruiken). Het systeem werkt met een eigen pincode. Iedere drie maanden worden ze opgebeld via het eenvoudige pop-up call center van 100WEEKS. Via gerichte vragen wordt gemeten of de kwaliteit van hun leven verbeterd is. De filosofie is:

‘Wie doet waar zij goed in is, raakt sneller uit het slop’

mensen weten zelf het best wat ze het eerst nodig hebben. Want wie doet waar zij goed in is, raakt sneller uit het slop. Simpel. O ja, en waarom vrouwen? Het 100WEEKS programma richt zich uitsluitend op vrouwen omdat onderzoeken naar de uitvoering van microkredieten hebben bewezen dat vrouwen het meest zorgdragen voor het gezin en in het algemeen beter omgaan met geld dan mannen. Daarnaast zijn vrouwen vaak de laatste groep die de vruchten plukt van economische groei. Zij hebben disproportioneel

Gitte Büch, Johannes von Engelhardt en Yvonne van Dalen

meer kans om in armoede te leven dan mannen omdat ze minder toegang hebben tot onderwijs, werk en productiemiddelen. Door het geld aan vrouwen te geven krijgen ze de kans een inhaalslag te maken waardoor het zelfbewustzijn en de sociale en economische positie van vrouwen wordt versterkt. De ervaring leert dat dit geld ten goede komt aan het hele gezin. Bovendien wordt een deel van het geld gebruikt om te sparen - en daarmee te ondernemen.

Gitte Büch nodigt ons uit om op hun kantoor te komen kijken hoe het werkt. Kantoor is een groot woord: een kamer van twee bij vier in een bedrijfsverzamelgebouw in Amsterdam, waar op het moment dat ik langskom drie mensen werken: Johannes von Engelhardt, Yvonne van Dalen en Gitte zelf. Voor het gesprek met Gitte gaan we even op de gang zitten.

Gitte: “Met geld van familie en vrienden zijn we in 2015 begonnen met geld geven aan een eerste groep vrouwen. Door gewoon te beginnen en te leren hebben we het programma opgebouwd. Over vier jaar willen we in staat zijn per jaar 10.000 vrouwen

met het programma te laten starten. Het programma loopt nu in Ghana (5 groepen), in Rwanda (21 groepen) en binnenkort in Oeganda, met 4 à 5 groepen. De groepen omvatten elk 20 vrouwen.”

Een digitaal Platform

“Weet je wat een digitaal platform is? Zoals Airbnb, of zoals de Uber taxidiensten. Een soort digitale marktplaats van vraag en aanbod. In ons geval hebben de groepen vrouwen die kampen met extreme armoede een vraag, en de aanbieders zijn Nederlandse donateurs die hen duurzaam willen helpen. Ons systeem verbindt ze direct met elkaar. Daardoor blijven de kosten laag. Van elk gedoneerd tientje wordt 8 euro in cash uitgekeerd, besteden we één euro aan de begeleiding in het land zelf, uitgevoerd door een betrouwbare lokale partner, voor financiële training en het in contact brengen van de vrouwen met elkaar, het invullen van de vragenlijsten en bereikbaarheid voor als er iets niet goed gaat. En één euro is er voor het werk in Nederland: publiciteit, werven van donateurs en het verzamelen van data.”

De allerarmsten, wie zijn dat?

“We werken samen met lokale organisaties die bezig zijn met armoedebestrijding, zoals bijvoorbeeld Caritas (in Nederland: Mensen in Nood) in Rwanda en AGCare in Ghana. Met hen spreken we af hoe de selectie van deelnemers gedaan wordt. Het gaat om meerdere groepen van elk 20 vrouwen die bij elkaar in de buurt wonen, die volgens de statistieken van dat land tot de armsten horen, en die de wil tonen om te veranderen. Het zijn vrouwen tussen de 18 en de 40 jaar. We meten hun situatie: woonsituatie, (land)bezit, kinderen, inkomen. En we onderzoeken ook hoe ze zich voelen, hun weerbaarheid (mentale resilience). Er bestaan wetenschappelijk goed uitgekende vragen daarvoor, gelukkig. De bedoeling is dat ze niet alleen hun situatie verbeteren, maar dat ze zelf beslissen en zich dan ook sterker gaan voelen – zodat ze het leven aankunnen, minder leunen op hun kinderen en actief kansen grijpen om voor voldoende inkomen te gaan zorgen.”

“Het gaat allereerst om basisbehoeften, met het 100WEEKS geld kunnen ze het hoognodige doen tegen honger, lusteloosheid en ziekte. Een beetje geld helpt meteen, vooral als je weet dat het elke week binnenkomt.”

‘Een beetje geld helpt meteen vooral als je weet dat het elke week binnenkomt’

Daarna komt meer dan het hoognodige: ze hebben geen honger meer, kopen medicijnen als ze ziek zijn, repareren hun huis zodat het niet meer lekt, de kinderen gaan weer naar school. Ze weten zelf hoe ze het willen besteden. Bijvoorbeeld, een mevrouw spaarde een tijdje en gaf toen het geld uit aan een echtscheidingsadvocaat, die haar hielp om haar

eigendom terug te krijgen van haar gescheiden man. Dat was slim besteed. Nadat de basisbehoeften zijn vervuld wordt er gespaard en geïnvesteerd in land en vee en starten ze eigen bedrijfjes.”

“Doordat ze zelf beslissen en plannen maken kunnen ze ook na de 100 weken uit de extreme armoede blijven. We verwachten dat 60% van hen blijvend minder arm zijn, waardoor ze hun waardigheid terugkrijgen en het leven weer aankunnen; 20% zal bijzonder getalenteerd zijn en dit opstapje gebruiken om snel vooruit te komen; en 20% loopt misschien de kans terug te vallen en heeft in andere opzichten hulp nodig. Dat alles zal blijken uit onze data-analyse. En we doen ook weer een meting een jaar na afloop van elk programma.”

“Wij kunnen nu al met het blote oog zien hoe dit programma het leven van de vrouwen verandert. Toen ik een groep in Rwanda voor het eerst ontmoette, zag ik mensen die

moedeloos en ingezakt waren, en me niet aankeken. Na een jaar zag ik ze stevig staan, ze zeggen duidelijk wat ze willen en maken allerlei plannen. Ik was erg geraakt door een jongetje dat tegen me zei: ‘Ik heb nu een andere moeder.’”

Impact meten

We gaan terug naar het kantoor. Johannes laat ons de digitale systemen zien die het mogelijk moeten maken van telkens 500 vrouwen op te schalen naar 10 duizend. Johannes heeft zich als sociale wetenschapper met vol enthousiasme gestort op het ontwikkelen van een evaluatiesysteem waarmee de impact van het programma gemeten kan worden. “Ik ben specialist in kwantitatieve data-analyse en evaluatie van sociale problemen. Dit project vond ik leuk omdat het systeem vanaf het begin ontwikkeld kon worden volgens de nieuwste inzichten op een manier die klopt. Om het geld over te maken naar de vrouwen maken we gebruik van *mobile money* - daarvoor heb je geen bankrekening nodig, een simkaart is voldoende. We kregen medewer-

king van een top Nederlands softwarebedrijf, Nebu. Ze boden spontaan aan om ons gratis hun software te beschikking te stellen voor de pop-up call centra waarmee de gegevens ter plekke verzameld worden via eenvoudige periodieke telefoongesprekken direct met de deelnemers.”

Johannes laat de tellingen zien die het resultaat zijn van de tot nu toe verzamelde gegevens in Ghana. “Kijk. Het is bijna té mooi, maar bijna alle lijntjes gaan omhoog. En we meten echt behoorlijk streng en precies.” Hij wijst naar Yvonne: “Ik heb vooral in het begin geholpen het systeem te ontwikkelen, en ik blijf nog wel meedenken, maar inmiddels heeft onze *data queen* Yvonne het grotendeels van mij over kunnen nemen”. Yvonne heeft eerder gewerkt met medische datasystemen in de farmaceutische industrie en hoorde de podcast over 100WEEKS. Ze was meteen verkocht en is erg blij dat ze hier werkt.

Joke Oranje

www.100weeks.nl

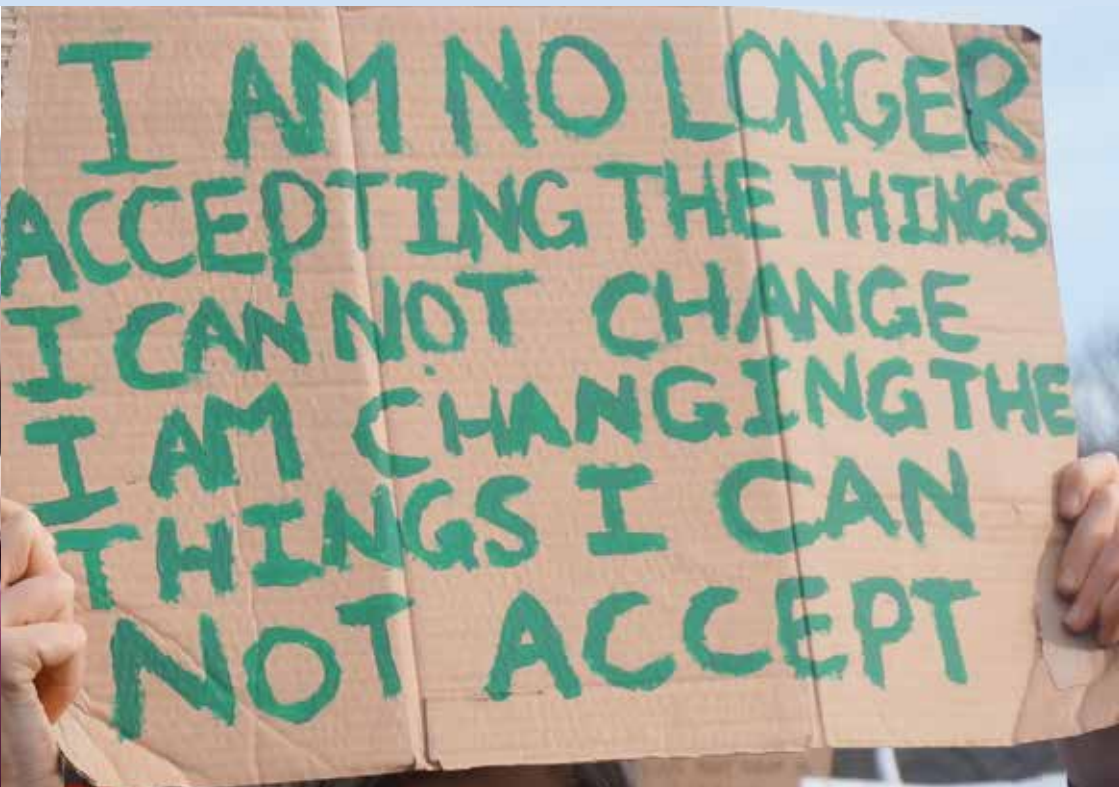

Daar lopen we dan
 met zijn allen
 in een betere richting samen
 opdat de symptomen verdwijnen
 moeizaam omhoog sjokkend
 het gewicht van de willoze dragend
 omdat we willen zijn
 nu
 en dan
 doe je ogen open
 ruik de oplossingen
 zodat we genezen
 vandaag
 en morgen
 dat we niet
 alleen zijn
 zullen zijn
 maar ook waren
 toen
 voor altijd

Scholierenprotest

Fien Schraivesande

Banken blokkeren overmakingen voor goede doelen

In 1989 is er op mondiaal niveau een zogenaamde FATF (Financial Action Task Force) opgericht door de G-7 landen. De groep was bedoeld om witwassen bij criminele activiteiten (lees: drugs) tegen te gaan.

Toen na 9/11 de 'war on terror' begon, werd de FATF gebruikt om regels op te leggen aan alle banken om van terrorisme verdachte overmakingen te signaleren, te blokkeren en te controleren. Met als gevolg dat in landen met een patriarchaal beleid en weinig ruimte voor mensenrechtenactiviteiten de banken als instrument gebruikt kunnen worden om het maatschappelijk middenveld de mond te snoeren. Het bleek inderdaad vaak te gebeuren dat vrouwen- en mensenrechtenorganisaties als 'risicovol' aangemerkt werden tijdens controles. De getroffen organisaties konden soms van de ene dag op de andere niet meer bij hun banktegoed. Women Peacemakers Program sloeg uiteindelijk alarm met een rapport en een korte film en dit resulteerde in een conferentie op 2 Oktober 2017, waaraan 60 maatschappelijke organisaties deelnamen. Als reactie op signalen dat dit ook Nederlandse maatschappelijke organisaties treft heeft WO=MEN, met ondersteuning van Human Security Collective (HSC), voorbereidingen getroffen voor een schaduwrapportage aan de VN Veiligheidsraad over de uitvoering van hun Resolutie 2242. De

Thalia Malmberg

Human Security Collective (HSC) is een Nederlandse stichting die zich bezig houdt met veiligheid vanuit het perspectief van burgers en maatschappelijke organisaties. Ze onderzoekt de samenhang tussen veiligheid, ontwikkeling en mensenrechten. HSC vindt dat veiligheid een verantwoordelijkheid is voor iedereen.

schaduwrapportage heeft ten doel in kaart te brengen of – en zo ja hoe – Nederlandse organisaties die werken op vrouwenrechten en gendergelijkheid effect ervaren van (financiële) anti-terreurmaatregelen door donoren en banken. De organisaties die op het gebied van gendergelijkheid en vrouwenrechten werken zijn inmiddels geïnterviewd. Het rapport zal begin Maart 2019 gepubliceerd worden. We vroegen de onderzoekster, Thalia Malmberg van HSC, om een toelichting te geven op de huidige situatie.

Kun je het beleid van de banken met betrekking tot overmakingen aan maatschappelijke organisaties toelichten?

“Maatschappelijke organisaties (NGOs) hebben over de hele wereld te maken met problemen met bankieren. Er zijn lange vertragingen bij het overmaken van geld, disproportionele zorgvuldigheidseisen rond de screening van cliënten voor het openen van een bankrekening en ogenschijnlijk willekeurige afsluitingen van bankrekeningen. Dit verschijnsel heet ‘de-risking’. Banken doen dit omdat ze zich moeten houden aan internationale afspraken rond economische en financiële sancties, anti-witwas en anti-terrorisme financiering en nationale wetgeving hierover in landen die betrokken zijn bij geldtransacties. Banken moeten binnen dit wettelijk kader risico’s van klanten, hun transacties en eindbegunstigden inschatten. Daarbij spelen factoren als: de kennis over de activiteiten van de klant, het transactieverleden en de geografische locatie van de begunstigden een belangrijke rol. Banken zijn veel minder bereid om een sanctie, witwas of terrorisme financieringsrisico te lopen met commercieel onaantrekkelijke, kleinere NGOs dan met vermogende klanten.”

Welke initiatieven neemt HSC om het probleem duidelijk te maken aan banken en donoren?

“Het is belangrijk ervoor te zorgen dat banken en filantropen het probleem inzien en begrijpen. Ze moeten moeite doen om hun procedures daarop af te stemmen. HSC heeft al eerder onderzoek naar de-risking gedaan. HSC faciliteert gesprekken met banken, met donoren, met Ministeries van Financiën en Buitenlandse Zaken en met NGOs om het probleem aan te kaarten en te kijken hoe het kan worden opgelost. HSC organiseert hier in Nederland rondetafelgesprekken met

de betrokkenen, en kaart deze probleem internationaal ook aan, bijvoorbeeld bij de G20 en bij de Wereldbank.”

Hoe ernstig is de situatie momenteel voor landen die ontwikkelingsgeld ontvangen?

“Donoren kennen de problemen die ze zelf meemaken in het overmaken van geld naar hun ‘grantees’, dus maatschappelijke organisaties in ontwikkelingslanden. Maar vaak zijn ze zich toch niet bewust van alles wat de ontvangende NGO allemaal moet doen om een bankrekening te kunnen openen of behouden. Dat omdat er nog steeds een taboe rust op het bespreken van moeilijkheden met de banken onder NGO’s, want deze willen niet bestempeld worden als een hoog-risico organisatie. Toch is er al meer openheid en is er een aantal dialogen in bijvoorbeeld Nederland, het VK en de VS waar betrokken partijen samen naar oplossingen zoeken. Er zou meer ruimte voor communicatie moeten zijn rond de problemen die NGOs op dit gebied ervaren, en meer flexibiliteit en vooral gedeeld risico tegenover grantees. In de VS, bijvoorbeeld, heeft de ‘United States Government Accountability Office’ opdracht gegeven aan USAID om onderzoek te doen naar bankproblemen van USAID grantees.”

In fragiele staten kunnen NGOs en kleinere maatschappelijke organisaties vaak geen bankrekening openen of geld overmaken/ontvangen via de bank. Welke alternatieven hebben deze groepen om hun werk te blijven doen?

“Voor kleinere NGOs in conflictgebieden betekent de-risking dat een project niet of op een veel beperkter wijze uitgevoerd kan worden, of dat personeel niet kan worden betaald. Humanitaire organisaties kunnen door de-risking niet tijdig hun partners en mensen in crisis bereiken, wat leidt tot meer slachtoffers.

Organisaties proberen van alles om het geld toch op de juiste plek te krijgen – door cash mee te nemen, op persoonlijke rekeningen te storten, etc. Dit brengt wel veel persoonlijke veiligheidsrisico's met zich mee. Uiteindelijk lopen de lokale groepen die werkzaam zijn in conflict gebieden het meeste risico terwijl zij het minste invloed hebben op risicomijdende besluiten door banken en donoren.”

“Het sluiten van een bankrekening of het stoppen van een transactie zijn niet de enige de-risking maatregelen. Sommige banken vragen ook buitensporig veel persoonlijke informatie van de leden/medewerkers van de organisatie, en over de inhoud van hun programma's. In landen waar overheden maatschappelijke organisaties, met name degene die vanuit het buitenland worden gefinancierd, met argwaan behandelen, kan het geven van deze informatie een groot risico opleveren voor de organisatie, haar medewerkers en de gemeenschappen met wie ze werken.”

Als banken en donoren het beleid niet aanpassen, wat zou dan het effect kunnen zijn op de invloed van terroristische groepen?

“Als het uiteindelijke doel van antiterrorisme-financieringsmaatregelen is dat terroristische groepen minder geweld en macht kunnen uitoefenen, lopen we gevaar het doel voorbij te schieten als er niet naar de negatieve consequenties van de-risking wordt gekeken. Er is een incoherentie van beleid als juist die organisaties die een alternatief bieden voor de gewelddadige extremistische groepen beperkt kunnen functioneren omdat ze geen geld kunnen ontvangen of uitgeven.”

Wat zijn naar jouw idee de voornaamste geldgerelateerde risico's voor de groei van vrouwen vredeswerk?

“Vrouwen vredesorganisaties hebben extra

Een recent voorbeeld in Nederland geeft aan wat er mis kan gaan met financiering van goede doelen. Momenteel heeft het kabinet een nieuwe wet in de steigers staan: de wet 'Transparantie Maatschappelijke Organisaties'. De regering wil daarmee buitenlandse financiering van moskeeën de pas afsnijden. Maar de voorgestelde wet raakt straks naar schatting 350.000 maatschappelijke organisaties: van Scouting tot kerk, van het grootste museum tot het kleinste buurthuis. Het betekent dat iedere Nederlander die ervoor kiest een bedrag van meer dan 15.000 euro aan een goed doel te geven, met naam en toenaam vermeld moet worden. Het risico is groot dat weldoeners afhaken. Geven is dan niet langer een privézaak. Ineens moet je je afvragen of je omgeving mag weten dat jij geld geeft aan het Aidsfonds, aan KWF of aan Amnesty. Je moet openbaar maken dat je over een vermogen beschikt.

last van dit probleem, omdat ze vaak klein of middelgroot zijn, vaak afhankelijk van buitenlandse donoren en ze krijgen vaak korte-termijn fondsen, wat hun financiële veerkracht vermindert. Vrouwenrechten- en feministische bewegingen mobiliseren medestanders voor langdurige sociale verandering in hun gemeenschappen, en dagen de status-quo uit. Dit wordt niet altijd op prijs gesteld door de autoriteiten, en dus bestaat er al een druk op het werk dat ze doen. Duke International Human Rights Law Clinic en Women Peacemakers Program hebben onderzoek gedaan naar de specifieke manier waarop vrouwenorganisaties deze uitdagingen ervaren.”

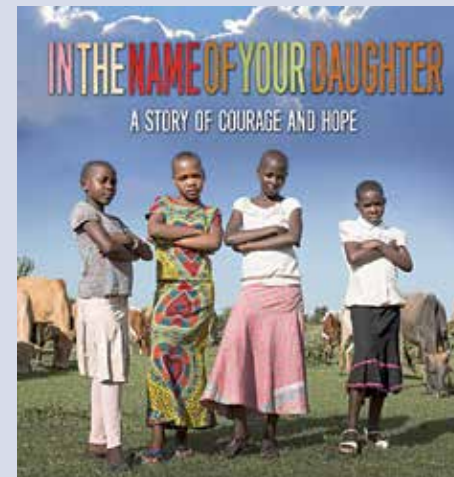
1 https://www.youtube.com/watch?v=_kLUG3VfcNI

2 “Financial inclusion for Freedom and Security”, beschikbaar op: <http://peacewomen.org/node/101239>. Het voorbereidende onderzoek heet: “Tightening the purse strings: What Countering Terrorism Financing Costs Gender Equality and Security”, March 2017

3 Zie: At the Intersection of Security and Regulation: Understanding the Drivers of ‘De-Risking’ and the Impact on Civil Society Organizations, maart 2018

4 <https://www.gao.gov/assets/700/694607.pdf>

5 <https://law.duke.edu/sites/default/files/humanrights/tighteningpursestrings.pdf>

Wat kost een besneden meisje?

Op het gezicht van de tienjarige Rhobi ligt een glans die je weleens ziet bij kinderen die een spreekbeurt houden. Maar dit is wat ze zegt: “Ik ben weggelopen omdat mijn moeder me wilde laten besneden zodat zij rijk zou worden van de bruidsschat”.

Daarna horen we de iets oudere Neema: “Ik zei tegen mijn vader: ‘ik wil niet besneden worden’. Toen hij me vroeg waarom niet, zei ik dat dat tegenwoordig niet meer gebeurt. Hij zei: ‘Doe niet zo dom, straks zit je altijd thuis. Jij moet besneden worden en trouwen, zodat ik koeien krijg.’”

Vrouwenbesnijdenis is verboden in Tanzania, maar niet uitgebannen. In de film *In the name of your daughter* vertellen twee jonge mannen op een veemarkt dat ze voor een besneden bruid wel tien of twaalf koeien aan bruidsschat over hebben. Voor een onbesneden meisje hooguit zes.

December is, met een gruwelwoord uit de door de Canadese Giselle Portenier geregisseerde film, het ‘besnijdingsseizoen’. Dan zijn de scholen dicht en is het eenvoudiger voor ouders om hun dochters mee te nemen en (vaak ‘s nachts) hun genitaliën te laten verminken. De-

cember is dan ook de drukste maand in het *safe-house* dat centraal staat in de documentaire. Weggelopen meisjes zoals Rhobi en Neema worden er opgevangen en mogen er blijven wonen tot het directe gevaar geweken is. De meeste medewerkers zijn vrouwen. Soms glijdt de camera langs een bewaker bij de deur - met een automatisch wapen.

Er wordt voorlichting gegeven; de medewerkers trekken ook de dorpen in om daar te ageren tegen de traditie. Een dorpsheer zegt: “Het gebeurt ‘s nachts, ik kan er niets aan doen”. Maar hij heeft ook stemmen nodig om dorpsheer te blijven.

De makers beperken zich niet tot de aanklacht van de misdaad en het belichten van culturele achtergronden (zoals mythes over hygiëne en dat besneden vrouwen minder zouden neigen tot overspel), maar de nadruk ligt op de mensen die dit kwaad proberen te bestrijden.

Dat levert bijzondere taferelen op: bijvoorbeeld van een vrouw die de medewerkers van het safe-house en een begeleidende politieagent vraagt haar dochters mee te nemen omdat zij vreest dat de familie van haar man het kind iets aan zal doen. Pijnlijk nog zijn de scènes in januari, als de kinderen naar hun ouders worden teruggebracht. Die moeten een contract tekenen dat ze hun dochter zullen beschermen.

Maar die ouders moeten ook *geloofd* worden. Door de functionarissen, maar vooral ook door hun dochters. Rhobi wil (en hoeft) niet terug naar huis. Er is al iets onherstelbaar kapot in de relatie. Een andere moeder beweert dat er in de familie allang gestopt is met de verminkingen. Maar het meisje neemt het woord en zegt tegen haar moeder: “Ik wijs jou niet af, ik wijs de besnijdenis af”. Dapperder krijg je het niet. *In the name of your daughter* geeft bij alle ellende ook goede moed: door de energie waarmee de meisjes worden beschermd en leren om zichzelf te beschermen.

NRC 7 febr. 2019 (ingekort)

Contant geld voor vluchtelingen

Het idee om vluchtelingen in noodsituaties contant geld te geven in plaats van spullen zoals dekens en tenten doet steeds meer opgeld bij hulpverleningsorganisaties. Een voorbeeld daarvan is Stichting Vluchteling, een noodhulporganisatie die wereldwijd hulp biedt aan vluchtelingen en ontheemden.

We praten met Dieuwerke Luiten, senior programmamedewerker bij deze Stichting en verantwoordelijk voor het Midden-Oosten, over de voor- en nadelen van het geven van contant geld. Dieuwerke vertelt dat ze oorspronkelijk gemotiveerd werd voor dit werk toen ze op 17-jarige leeftijd meedeed aan een internationale uitwisselingsreis, over jongeren en vrede in Palestina. Dat is van grote invloed geweest op haar ontwikkeling. Ze vertelt over de herkenning van elkaars idealen en het delen van een gevoel van machteloosheid. Ze koos voor de studie Internationale Betrekkingen met als specialisatie het Midden-Oosten. Daarna deed ze een stage bij de VN vluchtelingenorganisatie in Egypte. En nu werkt ze sinds een aantal jaren bij Stichting Vluchteling.

Heb je nog steeds een gevoel van machteloosheid?

Het is nu anders. Als ik reis zie ik vooral de meerwaarde van ons werk en de positieve energie van mensen om met een beetje hulp hun leven op te pakken. Er zijn zoveel overeenkomsten tussen ons en mensen op de vlucht, veel meer dan tegenstellingen. Het kan ons allemaal overkomen dat we plotseling op de vlucht moeten slaan. Men spreekt meestal over vluchtelingenkampen, maar de meeste vluchtelingen wonen in arme omstandigheden in verstedelijkte gebieden, waar ze zich proberen te redden.

Geeft Stichting Vluchteling ook contant geld in plaats van dekens, tenten en een voedselpakket?

“Ja. Sterker nog: bij hulpverleningsorganisaties is het geven van cash als vorm van hulp al een aantal jaren in gebruik. Omdat het aantal mensen dat acuut hulp nodig heeft nog steeds toeneemt, terwijl de hoeveelheid geld die beschikbaar is hetzelfde blijft, was het nodig nieuwe oplossingen te vinden. Het uitdelen van voedsel en dekens is vaak echt

‘Het grootste voordeel van contant geld is dat het mensen in hun waarde laat. Het geeft mensen de ruimte om zelf te bepalen wat zij het meest nodig hebben. Het stimuleert mensen initiatief te nemen en hun leven weer op te pakken’

noodzakelijk, maar er kleven ook grote nadelen aan. Behalve dat het logistieke karwei om spullen ter plekke te krijgen veel tijd kost en het de lokale markt niet stimuleert, zie je ook dat mensen soms andere dingen nodig hebben dan datgene wat in de pakketten zit. Dan gaan ze de goederen verhandelen en dat verstoort dan weer de lokale markt.”

“In het Grand Bargain Commitment dat ondertekend is door overheden, Verenigde Naties en humanitaire hulporganisaties in Istanbul in 2016, zijn afspraken gemaakt

Stichting Vluchteling biedt noodhulp bij humanitaire crises in de wereld. Soms is dat hulp in acute nood, andere keren betreft het hulp in langdurige crises. Het gaat altijd om het leven van vluchtelingen en ontheemden en hun gastgemeenschappen.

over de inzet van cash-based programma's door hulpverleningsinstanties. In dat jaar vormde contant geld al ongeveer 10% van alle hulp die werd gegeven. Nu is dat zeker meer. De belangrijkste partner van Stichting Vluchteling is het International Rescue Committee (IRC). Het IRC streeft ernaar om in 2020 25% van de hulp in de vorm van cash aan te bieden in 75% van de landen. Het grootste voordeel van contant geld is dat het mensen in hun waarde laat. Het geeft mensen de ruimte om zelf te bepalen wat zij het meest nodig hebben. Het stimuleert mensen initiatief te nemen en hun leven weer op te pakken.”

Waar moeten we aan denken wanneer het gaat over cash hulp?

“Er zijn veel verschillende varianten waaruit je kunt kiezen bij het verstrekken van cash geld. Bijvoorbeeld:

- De frequentie van geld geven, in de vorm van eenmalig een groot bedrag bijvoorbeeld bij een acute noodsituatie – óf eens in de maand geld geven;
- De manier van geld geven: geld op een bankpas, of via een code die mensen krijgen waarmee ze geld bij een wisselkantoor kunnen ophalen – óf een storting via de telefoon en het mobiele netwerk;
- Geld in de vorm van waardebonnen – óf in lokale valuta;
- Geld voor werk, bijvoorbeeld bij overstromingen betalen voor het opruimen van de gevolgen - óf onvoorwaardelijk geld voor alle mensen die zijn gevlucht;
- Gebruik van geld: multipurpose cash, dan kan de ontvanger het naar eigen inzicht besteden - óf single purpose cash, bijvoorbeeld een pasje voor voedsel uit de buurtwinkel.”

Zijn er ook risico's verbonden aan het geven van contant geld?

“Ja, natuurlijk. Uit eigen ervaring en uitwisseling van ervaringen met andere organisaties houden we daar goed rekening mee. Vaak is het geven van geld in een enveloppe riskanter dan geld geven via een bankpas. Het kan dan immers makkelijker afgepakt worden. Het is belangrijk dat de ontvangers van cash zorgvuldig worden geselecteerd zodat de meest kwetsbare mensen hulp krijgen. We zorgen ervoor dat het team dat de mensen selecteert die in aanmerking komen voor hulp in de vorm van cash, niet hetzelfde team is dat het geld uitdeelt of de controle uitvoert over het effect van de hulp, zodat misbruik wordt voorkomen. En, zoals gezegd, het geven van goederen heeft evenzeer risico's. Tot nu toe

blijkt uit onderzoek in elk geval dat cash zeker niet tot méér corruptie leidt dan de uitdeling van goederen.

Dus we onderzoeken voortdurend het effect om goede keuzes te kunnen maken. Niet alle situaties zijn geschikt voor hulp in de vorm van cash. Er zijn voorwaarden. De eerste is dat er een minimaal functionerende markt is, anders valt er niets te kopen. Als er niet voldoende te koop is krijg je ook prijsopdrijving als er veel cash in omloop is. Ook moet het geven van cash niet leiden tot veiligheidsproblemen voor de ontvangers. Dus die lokale en regionale situatie moet goed geanalyseerd en gevolgd worden. Libanon is bijvoorbeeld een land waar hulp in de vorm van cash goed werkt. In Libanon zijn heel veel Syrische vluchtelingen, die in miserabele omstandigheden in steden en dorpen leven. Ook in Jordanië woont 80% van de vluchtelingen in de stad. Belangrijk is ook een goede selectie van mensen die in aanmerking komen voor cash hulp. We geven niet alleen hulp aan kwetsbare vluchtelingen zoals huishoudens zonder kostwinner en alleenstaande moeders met kinderen, maar ook aan kwetsbare mensen in de gemeenschap. Door ook lokale mensen hulp te bieden en leiders uit de gemeenschappen te betrekken bij de hulp en uit te leggen wat de selectiecriteria zijn kan sociale cohesie worden versterkt. De gebruikers van

Loodgieters
in Jordanië

deze cash hulp moeten natuurlijk ook enige ervaring hebben met bankpassen of telefonisch geld sparen en wisselen. Maar dat is vrij eenvoudig te leren, gelukkig.”

Combineert Stichting Vluchteling humanitaire hulp ook met vredesopbouw en de rol van vrouwen daarbij?

“We zijn er in de eerste plaats voor de noodsituaties, voor het overleven, daar concentreren we ons op. Daarnaast zijn we wel bezig met het vergroten van ruimte en bescherming van vrouwen en meisjes. Het beste resultaat levert cash op wanneer het gecombineerd wordt met een breder programma om bijvoorbeeld economische bedrijvigheid of gendergelijkheid te stimuleren. Contant geld alleen is namelijk geen oplossing. Dus sluiten we met noodhulp aan bij andere programma’s, die volgende stappen mogelijk maken. We denken dan bijvoorbeeld aan psychosociale zorg, discussiegroepen, beroepsstraining of het opzetten van spaarkringen, die niet alleen sociale cohesie versterken maar ook zorgen voor een extra inkomen. We weten ook uit onderzoek dat contant geld in handen van vrouwen kan leiden tot minder huiselijk geweld als het wordt gecombineerd met de juiste aanvullende programma’s. En we stimuleren deelname van vrouwen aan werkgelegenheidsprogramma’s. In Jordanië hielp onze partner IRC vrouwelijke loodgieters een eigen bedrijf op te zetten, en daar was grote behoefte aan.”

Annette Bool

Verder lezen:

- Over IRC: <https://www.rescue.org/topic/cash-relief>
- <https://www.rescue.org/article/plumber-unexpected-path>
- Humanitarian Cash Transfer Programming and Gender-based Violence Outcomes
- <https://www.womensrefugeecommission.org/issues/livelihoods/research-and-resources/document/download/1672>

Oikocredit: een financier met genderbeleid

Je komt niet zo vaak een financiële instelling tegen die onderzoek gedaan heeft naar de manier waarop je met leningen vrouwelijk ondernemerschap kunt stimuleren – en wat dat oplevert. En die de resultaten van dat onderzoek vertaald heeft naar een effectief beleid en een daarop afgesteld selectieformulier. Reden om ons nader te verdiepen in *'Oikocredit, investing in people'*.

Jacobine Geel

Oikocredit is een internationale coöperatie die met haar investeringen maatschappelijke invloed wil uitoefenen. In Nederland doet ze dat via een beleggersfonds: het Oikocredit Nederland Fonds. Via dit fonds worden zo'n 600 plaatselijke kredietcoöperaties bediend en begeleid, vooral in ontwikkelingslanden. Sommige van die coöperaties hebben duizenden leningnemers.

Bijna 13.000 Nederlandse beleggers investeren in Oikocredit ruim 200 miljoen Euro per jaar (cijfers van eind 2017). Ze krijgen daarover dividend en ook 'sociaal rendement', dat wil zeggen: ze weten dat hun geld gebruikt wordt voor zorgvuldig begeleide leningen aan gezonde ondernemingen (coöperaties, kleine en middelgrote bedrijven) op het gebied van financiële inclusiviteit, landbouw en hernieuwbare energie. De voorzitter van de Nederlandse vereniging is Jacobine Geel.

Oikocredit richt zich op 'women's empowerment', maar ze geven niet expliciet voorrang aan vrouwen bij het verstrekken van leningen. "Dat zou strijdig zijn met ons principe van diversiteit bij het verstrekken van leningen", zegt het secretariaat. "We willen zoveel

mogelijk verschillende mensen bereiken met financiële diensten, zodat niemand achterblijft". Maar het mag gezegd worden: vrouwen zijn bij Oikocredit veruit in de meerderheid bij het lenen en goed terugbetalen.

Wat houdt die versterking van vrouwen dan wel in? We lezen op de website: "Er is een combinatie van factoren voor empowerment van vrouwen. Je kunt het meten aan het aantal vrouwen dat microfinanciering krijgt. Maar er zijn ook andere belangrijke zaken, zoals beslissingsmacht, toegang tot hulpbronnen en zelfbeschikking. En microfinanciering zelf heeft ook weer invloed op andere factoren: huiselijk geweld neemt af bij vrouwen die geld kunnen lenen; vaker gaan de kinderen naar school; vrouwen nemen vaker beslissingen; ze zijn beter in staat plannen voor de toekomst te maken; ze nemen vaker deel aan de politiek."

Een van de instrumenten van Oikocredit is de zogenaamde ESG-scorecard. Die wordt gebruikt voor de doorlichting van elke nieuwe partner die lokaal leningen verstrekt, en weer opnieuw bij periodieke controles. De E staat voor omgevingsfactoren, de S voor sociale factoren en de G voor bestuur en ma-

nagement (governance). Voor twee van die terreinen zijn vrouwen en mannen apart benoemd. Bijvoorbeeld 'governance': de kredietorganisatie moet invullen of minder of meer dan vijftig procent van het bestuur en de directie vrouw is. Bij 'social' wordt gemeten of minder of meer dan vijftig procent van de klanten van microkrediet vrouw is. Bij omgevingsfactoren wordt onder andere gemeten of de organisatie sociale activiteiten steunt en of de productie duurzaam is. Tenslotte vragen we naar vrede en veiligheid. Onze ervaring in oorlogsgebieden is dat juist vrouwen een cruciale rol spelen in het op gang houden van productie en handel, soms ook gebruikmakend van fondsen vanuit humanitaire hulp. We willen weten of het niet nuttig is als juist die vrouwen financieel zelfstandiger worden en zo sterker bijdragen aan vredesopbouw. Die vraag blijkt een heet hangijzer te zijn. "Oikocredit richt zich niet op vluchtelingen", schrijft de internationale organisatie. "Voor Oikocredit is het van groot belang om maximale sociale impact te bereiken. Daarom is het onze strategie om te investeren in financiële inclusiviteit (dat wil zeggen dat ondernemingen bereikt worden die via de gewone banken geen lening kunnen krijgen), landbouw en hernieuwbare energie." En directeur Eric Holterhues van Oikocredit Nederland legt het uit: "We zouden dat op zich graag willen, maar we zijn een investeringsfonds, we letten er op dat de kredieten die we verstrekken een beperkt risico hebben. In conflictgebieden kunnen wij dat niet garanderen." Toch jammer, want het is helemaal niet zo'n gek idee. Gender, vrede en veiligheid zijn het investeren waard – de vraag is alleen hoe.

Joke Oranje

Nieuwe munt United: een zuiver ruilmiddel niet geschikt voor speculatie

De Arnhemse Heidi Leenaarts werkte zo'n 10 jaar bij de ING bank. Toen ze stopte bij de bank vanwege de 4 kinderen die ze kreeg, kreeg ze de drang om iets te willen bijdragen aan het duurzamer omspringen met geld in een groene samenleving. Haar favoriete thema is de Nieuwe Economie, met name de rol van geld en 'ander geld' daarin. Daarbij had ze natuurlijk die bankachtergrond, dus dit paste goed bij haar.

Mijn kracht is dat ik het van binnen voel waarom ik bezig ben met financiële verandering. Voor mij klopt het dat ik hier m'n aandacht op richt, omdat geld zo veel invloed heeft. Het dringt door tot in de haarvaten van onze samenleving, en ook tot diep in de hoofden en harten van mensen." Zo stelde Heidi Leenaarts zich de uiterst actuele vraag: 'Hoe kunnen we een zinvol en duurzaam verschil maken voor bedrijven?' "Ik zoek altijd naar praktische oplossingen. Je kunt proberen bedrijven zaken te laten doen zonder geld, maar dat gaat in de praktijk niet lukken. Als ruilmiddel werkt geld prima, maar tot 95 procent van al het geld wordt gebruikt om te speculeren. Specula-

tie is een manier om geld te verdienen zonder een productieve prestatie te leveren, het is dus een financieel product zonder economische tegenwaarde. Feitelijk zou geld slechts een ruilmiddel moeten zijn. Dus mijn vraag was: 'Hoe blijven we uit die speculatieve markten en in de reële economie?' Ik kon alleen maar concluderen dat het huidige systeem vastgelopen is en niet meer terug te hervormen is. Wat ik wél kon is opnieuw beginnen", aldus Heidi.

Zij bedacht een duurzaam handelsnetwerk voor gelijkgestemde bedrijven die onderling groen zaken doen: United Economy, een handelsnetwerk van gelijkgestemde, op duurzaamheidswaarden gebaseerde bedrijven. United Economy is gestart in 2016 en heeft inmiddels ruim 70 leden, waaronder Greenchoice, Triodos Bank en MVO Nederland. Het netwerk heeft een onderling renteloos betaalmiddel ontworpen, de

United. Dit is een zuiver ruilmiddel. Je kunt er geen rente op heffen en je kunt er niet mee speculeren. De Uniteds circuleren tussen de leden in een open netwerk en blijven dus in de reële economie van goederen en diensten. In het eerste jaar hadden de leden een gezamenlijke duurzame omzet van 60.000 Uniteds. In 2017 was het 280.000 en in 2018 rond de 800.000 Uniteds.

Uniteds hebben dezelfde waarde als de euro. Ze worden alleen gebruikt als betaalmiddel tussen consumenten, kleine en middelgrote bedrijven. Door het besloten circuit weten consumenten dat hun geld blijft rondgaan binnen bedrijven die bewust omgaan met natuur en milieu.

'Mijn kracht is dat ik het van binnen voel waarom ik bezig ben met financiële verandering. Voor mij klopt het dat ik hier m'n aandacht op richt, omdat geld zo veel invloed heeft. Het dringt door tot in de haarvaten van onze samenleving, en ook tot diep in de hoofden en harten van mensen.'

Particulieren kunnen 'vriend' worden en vervolgens Uniteds kopen met euro's. Er zijn nu nog niet genoeg zaken waar je met Uniteds kunt betalen, maar daar wordt hard aan gewerkt. Want de munt wordt natuurlijk pas echt interessant voor de consument als veel winkels en horecabedrijven meedoen.

Thea Vermeiren

Heidi Leenaarts heeft twee boeken gepubliceerd:

■ *De Bron: naar een samenleving waarin iedereen leiderschap toont*

■ *"En wat als we onze economie opnieuw uitvinden?"*

Dit boek is gratis te downloaden op <https://www.unitedeconomy.nl/wp-content/uploads/2014/01/Onze-economie-opnieuw-uitvinden-binnenwerk.pdf>

Gender budgeting schiet nog niet zo op in Nederland

In geprek met Inge Stemmler, voorzitter Stichting Gender Budgeting Promotion

Kun je wat vertellen over je achtergrond?

“Ik ben in 1941 geboren. Mijn ouders waren Duitse anti-fascisten uit Hamburg, en zijn in 1933 naar Nederland gekomen. Tijdens de oorlog woonden we in Amsterdam, waar ze in het verzet zaten. Omdat mijn vader gewerkt had bij een Russisch-Duits transportbedrijf had hij goede contacten in Rusland, die hij na de oorlog weer oppakte. Wij waren ‘anders’. Zelf heb ik na de HBS op een Zwitserse kostschool gezeten en daarna in Leipzig (DDR) Russisch gestudeerd. Onze hoop en motivatie was Oost-West samenwerking op gang brengen, hoewel we daarvoor soms met de nek werden aangekeken.

‘Handel is contact leggen, met elkaar tot overeenstemming komen. Dat is toch ook zo bij vredesopbouw?’

Door handel breng je partijen bij elkaar, je probeert elkaars standpunt en mogelijkheden te begrijpen, je geeft van beide kanten iets toe, je maakt een deal. Daarmee werk je toch ook aan vredesopbouw? Handel is contacten leggen, elkaar helpen. In 1945 lag Rusland plat – de Duitsers hadden daar gedurende de oorlog verschrikkelijk huisgehouden. Rusland heeft veel grondstoffen, en daar heeft mijn vader na de oorlog op ingespeeld. Hij vond: we hebben elkaar nodig – ik ben niet beter

dan jij. Bekijk alles van twee kanten, want zaken doen gaat niet als je alleen maar op de verschillen let. Je moet open staan, goed luisteren, de situatie goed inschatten, kansen benutten. Soms is het gepraat over vrede wat naïef. Je moet wel scherp zijn om resultaat te behalen.

Na de oorlog bestond aanvankelijk, vanwege valutaschaarste, de handel met Rusland vaak uit ruilhandel. Wij leverden vogelkooien en zij leverden in ruil gedroogde watervlooiën (dat is visvoer). Ik werkte samen met mijn vader en wilde het bedrijf overnemen toen hij stierf. Ik praat niet graag over de details, maar het is niet gelukt. Ik was in die periode juist gescheiden van mijn man en had een dochter thuis, dus ik moest de kost verdienen. Ik ben noodgedwongen voor mezelf begonnen met handel drijven vanuit mijn huiskamer en hield het voorbeeld van mijn vader voor ogen. Ik had niets behalve mijn kennis en ervaring, maar het is me gelukt, heel goed zelfs.”

Hoe ben je vanuit de handel terecht gekomen in het vredeswerk?

“Ik was altijd al actief geïnteresseerd in de politiek en in vredeswerk. Ik werd een fervent strijdster voor de rechten van de vrouw. Daarvoor werd ik lid en bestuurslid van verschillende vrouwenorganisaties (Nederlandse Vrouwenalliantie, Women’s International League for Peace and Freedom, Nederlandse Vrouwenraad, Europese Vrouwenlobby), waarin ik hielp ideeën te ontwikkelen om

Gender budgeting

‘Gender budgeting’ is een Engelse term die refereert aan het belang om bij begrotingen rekening te houden met de effecten van geldtoewijzing op vrouwen en mannen. Er bestaat nog steeds een flinke ongelijkheid tussen de seksen, bijvoorbeeld op het gebied van arbeidsmarktdeelname, ondernemerschap, salaris, vertegenwoordiging in het hoger management en gezondheidszorg. Dit heeft z’n wortels in de traditionele opvattingen over de rol van en verwachtingen aan mannen en vrouwen. Er is wel verbetering zichtbaar, maar de voortdurende ongelijkheid tussen de genders op vele gebieden van het openbare leven doet vermoeden dat deze voortkomt uit hoe belastinggeld wordt toegewezen. Gender budgeting heeft tot doel deze ongelijkheid op te heffen. .

politieke besluiten te beïnvloeden. Bijvoorbeeld: herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid; gelijkwaardige verdeling van publieke gelden tussen mannen en vrouwen; handel, gender en duurzame ontwikkeling. Mijn ervaring is dat veel vrouwen in organisaties zich liever niet bezig houden met een harde financiële benadering. Mannen zijn over het algemeen doelgericht, en ze vinden het niet erg om op gepaste momenten met de vuist op tafel te slaan. Maar waarom zouden vrouwen altijd lief moeten doen?

‘Het gaat om gelijke rechten van mannen en vrouwen bij de besteding van publiek geld’

Waarom zouden wij altijd moeten wachten tot de overheid een centje voor ons opzij zet met de boodschap: ‘Hier hebben jullie ook wat’ – terwijl vrouwen hun werk vaak supergoed organiseren en verantwoorden? Dus toen de Vrouwenalliantie in 2001 meedeed aan een internationale conferentie over *gender budgeting*, heb ik me daarin gegooid.”

Kun je uitleggen wat gender budgeting inhoudt?

“Gender budgeting is begonnen in Australië in 1987. Het is een systeem om de bedragen in de begrotingen op te splitsen in vrouw/man, zodat in kaart gebracht kan worden of er wel een 50/50 verdeling plaats vindt. Het gaat erom in begrotingen van de overheid te onderscheiden welk deel ten goede komt aan mannen en welk deel aan vrouwen. Als je dat doet verhoog je het bewustzijn over gelijke rechten van mannen en vrouwen, ook waar het gaat om publiek geld. Dat maakt het mogelijk om initiatieven van vrouwen niet als apart project te zien, maar als deel van

een begroting waarin hun belang meegenomen is. In 2003 is op Europees niveau, op basis van een gericht onderzoek van Debbie Budlender, een besluit genomen om gender budgeting geleidelijk in te voeren in de lidstaten (EU document A5-0214/2003). Saskia Stuiveling, voorzitter van de Algemene Rekenkamer, organiseerde een bijeenkomst op hoog niveau om het besluit van de EU in Nederland uit te voeren.

Het was belangrijk om er niet te lang over te praten, maar om er gewoon mee te beginnen. Al doende leer je het beste hoe je het aan kunt

pakken, en dan groeit het draagvlak ook. De gemeente Rotterdam heeft het idee opgepikt en is er in 2004 mee aan de slag gegaan als experiment. Maar na de rapportage over de effecten is het initiatief stil komen te liggen. Het bleek namelijk dat gender budgeting gehinderd werd door gebrek aan statistische gegevens. De conclusie van het experiment was dat je de hele geldhuishouding moet onderverdelen in deelname van vrouwen en deelname van mannen. En daar is het Centraal Bureau voor de Statistiek nog niet klaar voor, dus wordt de uitvoering en effectmeting lastig.

Het schiet dus niet erg op. Wel hebben verschillende EU-vertegenwoordigers, waaronder president Juncker en commissaris Mimiça, op de EU ontwikkelingsdagen in juni 2018 verklaard dat zij er alles aan doen om van gender een prioriteit te maken voor de externe betrekkingen van de EU in verband met

‘Begrotingen moeten helpen bij het versterken van vrouwenrechten’

duurzame ontwikkeling. Bij de gesprekken over de toekomstige EU-begroting zijn discussies gaande over de manier waarop gender wordt gefinancierd en geïntegreerd. De algemene visie is dat begrotingen moeten helpen bij het versterken van vrouwenrechten, en in verschillende werkgroepen werd aangegeven dat gender budgeting verder moet gaan dan meer geld voor gezondheidszorg voor vrouwen en meisjes. Ook infrastructuur, toegang tot financiering en kredietwaardigheid zijn niet genderneutraal en moeten kritisch langs de feministische meetlat.”

Joke Oranje

Countess Ada Lovelace: maakte in 1843 het eerste computerprogramma voor statistische gegevens

Buikschuivend door de supermarkt

neens waren mijn lief en ik figuranten in een theaterstuk. Bij binnenkomst werden wij gelijk aan het werk gezet. Kistjes met eten brachten we samen naar binnen. We gingen aan tafel en moesten de groenten schillen en snijden. Er werd gekookt en samen gegeten. Tijdens het eten werd het ons duidelijk dat er wat te vieren viel. Henk was uit de schulden en er werd afscheid genomen van Leny. We waren de gasten op een feestje van de voedselbank. We zaten niet naast elkaar. Dat dwong ons om met iemand te praten die je niet kende. Af en toe stond er iemand op om zijn/haar verhaal te doen. De verhalen gingen over geen geld hebben, schuld hebben en uit de schulden komen. Een gescheiden moeder met drie kinderen met weinig inkomsten. Ze droomt over een uitje met de kinderen. Een gokverslaafde man, die uiteindelijk zijn schuld had terugbetaald. Een vriend die hem niet meer vertrouwde en bang blijft dat hij weer in schulden duikt. Vaak beseffen wij in dit rijke landje niet dat er mensen zijn die elke dag in een lange rij bij

de voedselbank staan. 8,2 % van de huishoudens leeft in armoede (2016). Op het feestje vertelt een alleenstaande vrouw dat zij van 5 euro per dag leeft. Maar ze was opgewekt. Ze zat niet meer in de schulden. En inmiddels kan ze met zo weinig mogelijk geld toch genieten. “Je moet vooral gaan ‘buikschuiven’”, zegt ze, “dus op je buik door de winkel, dan kom je de producten tegen met de laagste prijzen”. Mijn lief en ik zijn wakker geschud door de voorstelling ‘De Koningin van de Voedselbank’ en beseffen des te meer hoe goed wij het hebben.

Caro Bonink

De Voorstelling ‘De Koningin van de Voedselbank’ gaat over mensen die proberen te overleven in een wereld die steeds duurder en ingewikkelder wordt. Wat hun op de been houdt is hun hoop en humor in een zorgelijk, maar tegelijkertijd zorgeloos bestaan in een Amsterdamse volksbuurt. Er wordt een voedselbank nagebouwd waarbij het publiek een onderdeel is van de voedselbank en zo een unieke inkijk krijgt in een wereld die dichterbij en herkenbaarder is dan men denkt.

Hoe kun je via geld de wereld veranderen?

Vermoedelijk wonen de meeste lezers van dit nummer over geld in Nederland, één van de rijkste en welvarendste landen ter wereld. Dat betekent niet dat iedereen in ons land meedeelt in deze welvaart. Integendeel, de armoede neemt toe, zeker onder alleenstaanden en éénoudergezinnen. Maar dit artikel gaat niet over armoede. Het gaat over vrouwen met (een beetje) geld, en hoe zij daarmee de wereld kunnen beïnvloeden.

Hoe kunnen zij hun stuurkracht gebruiken? Van oudsher zijn vrouwen goed geweest in het beheren van het huishoudgeld, het geld dat zij van de kostwinner kregen. Zuinig zijn behoorde tot de vrouwelijke deugden. Tot 1957 waren vrouwen handelingsonbekwaam! Sinds de afschaffing van het kostwinnerschap zijn vrouwen zelfstandig gaan verdienen en hebben zij de beschikking over eigen geld gekregen en hoeven zij niet langer persé verantwoording af te leggen aan hun eventuele partner. Met andere woorden: vrouwen kunnen meer dan vroeger met hun geld de koers van de wereld sturen. Zij kunnen een machtsfactor zijn en hun idealen ook langs deze weg vormgeven.

Hoe spaargeld, vermogen en ook de pensioenpot duurzamer kunnen worden ingezet

■ **Spaargeld** is geld dat tijdelijk is weggezet op een spaarrekening van een bank, voor noodzakelijke of onverwachte uitgaven. Je wilt er meteen over kunnen beschikken. Het lijkt anoniem - spaarrekening, bank -, maar de keuze van een bank stuurt ook het spaargeld. Wat betekenen gender en duurzaamheid voor het beleid van de bank? Dan kun je kijken naar het personeelsbeleid (beloningsbeleid, man-vrouw verdeling) en de beleggingsportefeuille. Is de bank uit op hoog rendement op de korte termijn? Doet

zij investeringen in de wapenindustrie, of in productie en handel van drugs? Om maar twee voor de hand liggende voorbeelden te noemen.

Er valt dus wat te kiezen. Maar eerlijk is eerlijk: de bankensector heeft een slechte naam. En veranderingen gaan langzaam. We kunnen ook inzetten op een jongere generatie die met een frisse wind het oude systeem zal veranderen?

■ **Vermogen** is geld dat je voorlopig niet nodig hebt. Wanneer je aan beleggen denkt kun je je afvragen “Waar is ons geld de komende jaren voor nodig?” Volgens Peter Blom, directeur van de Triodosbank, is de echte crisis dat we verleerd zijn om ons heen te kijken en te leren van onze omgeving. Hoe kun je je geld laten werken op de meest verantwoorde wijze voor de maatschappelijke doelen die je zelf stelt? Onder je matras bewaren draagt niet echt bij aan een betere toekomst.

Onder druk van klimaatverandering, een groeiende wereldbevolking, oprukkende verstedelijking, watertekorten en het einde van de fossiele energie is er de noodzaak om de ‘oude’ lineaire economie te transformeren naar een circulaire economie. Een circulaire economie houdt in dat we afstappen van het idee dat de levensloop van producten een rechte lijn (lineair proces) vormt van productie naar afval. In plaats daarvan moeten we het beschouwen als een continu,

SDG

Als opvolger van de Millenniumdoelen hebben de Verenigde Naties zeventien Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) geformuleerd, die op 1 januari 2016 in werking zijn getreden en in 2030 gerealiseerd moeten zijn. De doelen moeten een einde maken aan onder meer armoede, ongelijkheid en klimaatverandering.

cyclisch (gesloten) proces, waarbij zo min mogelijk uitval van producten, materialen en mensen plaatsvindt en tegelijkertijd sprake is van een groeiende werkgelegenheid. Je kunt je vermogen beleggen in bedrijven die passen binnen die circulaire economie.

De principes sluiten aan bij de doelstellingen van het klimaatakkoord. En bij de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen die de Verenigde Naties hebben ontwikkeld (SDG's). Het streven naar duurzame consumptieproductie van consumptiegoederen (SDG 12) dient hand in hand te gaan met de strikte randvoorwaarden die de SDG's stellen. Er moet onder meer gewerkt worden onder ethische werkomstandigheden (SDG 1, 10, 11 en 16). Circulaire economie draagt bij aan economische groei en werkgelegenheid, zowel in Nederland als elders in de wereld (SDG 8).

■ Als derde zijn er de **pensioenfondsen**, die toekomstgericht moeten beleggen. Hoe doen

zij dat? Ogenscheinlijk is het een gesloten en terughoudende wereld. Toch zijn velen in binnen- en buitenland van mening dat de Nederlandse pensioenfondsen een voortrekkersrol (kunnen) spelen op het gebied van sociaal verantwoord investeren, door een duidelijk beleggingsbeleid en door zich als veeleisende aandeelhouder te gedragen. Pensioenfondsen staan aan het begin van de beleggingsketen en spelen daarmee een bijzondere rol in de financiële sector; zij kunnen beïnvloeden hoe andere financiële spelers zich gedragen. Zij moeten rendementen creëren waardoor hun deelnemers kunnen genieten van hun pensioen. Duurzaamheidsvraagstukken beïnvloeden enerzijds de mogelijkheden dergelijke rendementen te halen én anderzijds een positieve impact op de wereld te hebben. Een dilemma waar je ook als individuele pensioengieter over na kunt denken.

Conclusie

Het bewustzijn van het belang van maatschappelijk verantwoord beleggen neemt toe. Daarnaast groeit het besef dat door krachten met gelijkgestemden te bundelen je wel degelijk met geld ook af kunt koersen op een rechtvaardiger, vreedzamer en duurzamer wereld. Samen kun je de koers daadwerkelijk richten op gender en duurzame vrede.

Anna Zanen

Voor dit artikel is gebruik gemaakt van het boek Geld stuurt de Wereld, Anne-Marie Rakhorst, duurzaamheid.nl Verder lezen:

■ <https://duurzaamheid.nl/uploads/content/file/1821700-01%20Transitie%20Agenda%20Consumptie%20Goederen.pdf>

■ <https://www.gdindex.nl/>

■ <https://equileap.org/news/>

■ <https://www.sdgnerland.nl/sdgs-2/>

■ www.womeninc.nl

Versterking financiële positie van vrouwen

Geef vrouwelijke ondernemers een kans

In Nederland kennen we de 'Zakenvrouw van het jaar'. Een comité organiseert jaarlijks een benefietbijeenkomst met prijsuitreiking voor zakenvrouwen en hun partners op een markante plek in Nederland.

Tussen de hapjes, de wijn en speeches door ontmoeten zakenvrouwen elkaar. Kordate dames, dat spreekt vanzelf. Keurig gekleed, hoge hakken, make-up, mooi gekapt, prachtige glimlach. Deze vrouwen zijn een rolmodel voor de vrouwenemancipatie, ze laten zien hoe ver je kunt komen, ze zijn filantropen die zich bekommeren om armoede en welzijn van kinderen; en vaak wenden ze hun invloed aan voor het verbeteren van de wetgeving voor maatschappelijke gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen. Ook in ontwikkelingslanden kennen zakenvrouwen elkaar. En vooral de ondernemers van middelgrote en kleinere ondernemingen willen graag mee op handelsmissie naar Nederland. In een aantal landen, zoals Zimbabwe, Uganda, Palestina en Georgië kan de Nederlandse ambassade hen ook financieel ondersteunen om deel te nemen aan zo'n missie. Maar dan moeten ze zich wel terdege kunnen voorbereiden. Twee ondernemende vrouwen uit Nederland zijn ingegaan op die situatie. Ze hebben het trainingsprogramma 'Brilliant Entrepreneur' ontwikkeld voor deelnemers aan handelsmissies, om daarmee een impuls te geven aan hun bedrijf. Uitgangspunt van het programma is de ontdekking van het talent van iedere deelnemer. Gewoon je werk doen is immers niet voldoende in de zakelijke wereld. Je moet bijzonder zijn, eruit springen, aantrekkelijk zijn en betrouwbaar. In één woord: briljant zijn. Karen Kammeraat is één van de initiatiefneemsters. Zelf een bijzondere en initiatief-

Karen Kammeraat

rijke ondernemer, die armoede graag te lijf wil gaan met eerlijke handel – dus niet met liefdadigheid. Ze heeft meegedaan aan de TEDx talks, waarin ze uitlegt hoe ze ertoe gekomen is om vooral 'schone' kleren te kopen, namelijk géén kleding waarvoor vrouwen en kinderen in slavernij gewerkt hebben, of die gemaakt zijn met milieuvriendelijke stoffen. "Ieder van ons kan keuzes maken", zegt ze. "Dat is onze Wallet Power, die moeten we gebruiken als we veranderingen willen". In 2009 heeft Karen de Stichting Eerlijk Winkelen opgericht, die consumenten de weg wijst naar winkels die fair trade, biologische en tweedehands producten verkopen. Momenteel legt ze de laatste hand aan een boek over bewust consumeren: 'Gewoon Goed; Jouw koopgids voor een mooiere wereld'.

Het is een laagdrempelig boek dat de lezers inspireert en helpt om hun eerste en volgende stappen te zetten op weg naar bewuster consumeren. Stappen die passen bij hun levensstijl. Het boek ligt vanaf begin april in de winkel.

Met haar collega Yvette van Dok, die gespecialiseerd is in talentmanagement, voert Karen het programma 'Brilliant Entrepreneur' uit. Karen en Yvette hebben elkaar ontmoet bij Stichting Yente. Deze stichting bestond van 2002 t/m 2016 en had als doel het verbinden van vrouwelijke ondernemers wereldwijd. Ondernemers werden met elkaar verbonden door het organiseren van handelsmissies van en naar Peru en Zuid-Afrika en via een online platform.

Het programma bestaat uit drie fases, gespreid over 7 maanden. De eerste fase bestaat uit voorbereiding op de handelsmissie. Gedurende 3 dagen werken de dames aan hun persoonlijke ontwikkeling en aan het identificeren van de sterke en zwakke kanten van hun bedrijf. Ook krijgen ze informatie over de handelsmissie zelf en de diensten waar ze gebruik van kunnen maken. De meeste vrouwen zijn niet gewend om over zichzelf te praten, maar Karen en Yvette

maken hen duidelijk hoe de groei van het bedrijf en het welbevinden van de eigenaar sterk samenhangen. Het bedrijf leunt op hen. Daarom is het belangrijk om uit te vinden waar ze uniek in zijn en wat hun talent is. De boodschap is: 'Do business your own way!' Als de deelnemers eenmaal enthousiast geworden zijn over hun eigen talent, zijn ze ook bereid om te praten over de problemen die ze tegenkomen, en kunnen ze elkaar helpen en adviseren. Een veel gehoorde klacht van de vrouwen is dat ze geen lening kunnen krijgen. Het gaat hier niet om microkrediet, maar om

'Als de deelnemers eenmaal enthousiast geworden zijn over hun eigen talent, zijn ze ook bereid om te praten over de problemen die ze tegenkomen'

werkkapitaal voor kleine en middelgrote ondernemingen waarvoor ze, vaak via familie, verantwoordelijk zijn. Dat is een lastig segment, want microkredieten zijn te klein daarvoor en veel financieringsorganisaties staan alleen open voor veel te grote leningen.

Dit probleem wordt in de groep besproken. Dan gaan ze brainstormen: wat kun je wèl zonder geld of speciale machines: begin daarmee. Het advies is vaak: als je ergens in gelooft is het beter alvast te beginnen en wel op jouw eigen manier met weinig middelen. Zodra je succes hebt en ervaring en een klantenkring, kun je gemakkelijker uitbreiden en daarvoor ook geld lenen en aflossen.

De tweede fase is begeleiding van de ondernemers tijdens de handelsmissie zelf, zodat ze optimaal gebruik maken van de kansen en contacten in Nederland. In de laatste fase van het programma, na 3 of 4 maanden, houdt iedereen een presentatie over de voortgang van haar bedrijfsplan. In hoeverre zijn de plannen gelukt? Wat heeft daaraan bijgedragen (en wat niet)? De cursus eindigt met oefeningen in presenteren, onderhandelen (door rollenspelen) en pitchen. Daarna volgt een publieke presentatie waarbij externe gasten en pers worden uitgenodigd, zodat de ondernemers zichtbaarder worden.

Karen: “Het programma is al 5 keer uitgevoerd en de resultaten zijn goed. Het blijkt dat na 7 maanden de ondernemingsplannen ambitieuzer geworden zijn, en dat de ondernemers serieuzer en met meer zelfvertrouwen bezig zijn. Bovendien is de aanvankelijke cursusgroep een hecht netwerk geworden van vriendinnen die elkaar helpen en stimuleren. De bereidheid om samen te werken en om hulp te vragen is ook toegenomen.”

Joke Oranje

Verder lezen

- Nieuwsbrief Brilliant Entrepreneurs: <https://mailchi.mp/e867013988ab/laxif4chsu-17517937e=afca8fb931>
- Presentatie Karen Kameraat: <https://www.youtube.com/watch?v=4pGFkPQgUll>

Clara Meijers, oprichtster van de enige Nederlandse Vrouwenbank

Eén van de pioniers van de eerste feministische golf in Nederland, Clara Meijers (1885-1964), was dol op het bankwezen en heeft zich hard gemaakt voor de oprichting van een Vrouwenbank.

Ze raakte rond 1910 betrokken bij de vrouwenbeweging en was bevriend met de organisatoren van de tentoonstelling ‘De vrouw 1813-1913’. Zelf werd ze in 1913 lid van de Bond voor Vrouwenkiesrecht. Meijers stelde voor om op de tentoonstelling ook aandacht te besteden aan het bank- en kantoorwezen omdat hierin veel vrouwen werkzaam waren. Zij werd aangesteld als voorzitter van de commissie van deze sector. De tentoonstelling gaf geen aandacht aan de speciale ‘Frauenbank’ die sinds 1910 in Berlijn bestond, maar voor Meijers was dit wel een lichtend voorbeeld. Ze had gemerkt dat bestaande banken vaak weigerden een lening te verstrekken aan vrouwen die een eigen zaak wilden oprichten. Ze hoopte dat inkomsten van de tentoonstelling als startkapitaal voor een Nederlandse vrouwenbank konden dienen, maar haar plan kon geen doorgang vinden: de investeerders moesten terugbetaald worden. Zo verdween het plan voor lange

tijd van tafel. Toch bleef Meijers zich sterk maken voor de vrouwenbank: ze gaf lezingen en bleef zoeken naar steun en medestanders. Maar in 1928 slaagde ze erin om de directie van haar werkgever Robaver (een voorloper van de ABN-AMRO) te winnen voor haar plan van een vrouwenbank: op 3 november 1928 opende ‘Het Bijkantoor voor Vrouwelijke Cliënten van Robaver’ zijn deuren aan het Amsterdamse Rokin. Meijers werd directeur, met drie vrouwelijke collega’s als bankpersoneel. Nog geen half jaar na de oprichting brak de crisis uit en kelderden wereldwijd de handelskoersen. Veel banken gingen ten onder, maar de vrouwenbank wist te overleven. Vooral jonge studerende vrouwen, ongehuwde werkende vrouwen, weduwen en vrouwenorganisaties waren klant bij de vrouwenbank.

Vanwege haar Joodse afkomst werd Meijers in de Tweede Wereldoorlog gedwongen zich terug te trekken uit het maatschappelijke leven. Na op diverse adressen gewoond te hebben werd ze in november 1943 gedwongen naar Westerbork te gaan, waarvandaan ze op 4 september 1944 op transport werd gezet (‘buitenland’, aldus haar archiefkaart). Het concentratiekamp heeft ze overleefd. In augustus 1945 kwam ze terug naar Amsterdam. Na de oorlog bleef Clara Meijers actief in de Sorooptimistenbeweging en gaf ze regelmatig financiële voorlichting aan vrouwen. Ook was ze betrokken bij het lot van oorlogswezen. Ze was ze medeoprichtster en secretaris van de stichting ‘De drie prinsesjes’, die tehuizen voor oorlogspleegkinderen oprichtte. Daarnaast was Meijers na de oorlog vooral actief als chroniqueur van de vrouwenbeweging. Zo nam ze in 1948 het tweede deel van het standaardwerk *Van moeder op dochter* van Posthumus-van der Goot voor haar rekening, met onder meer uitgebreide hoofdstukken over de Nationale Tentoonstelling van

Vrouwenarbeid van 1898, de kiesrechtstrijd, de tentoonstelling ‘De vrouw 1813-1913’, de toegang tot het onderwijs en maatschappelijke ontwikkelingen.

Betekenis

Clara Meijers heeft voor veel vrouwen financiële onafhankelijkheid mogelijk gemaakt. In de door haar opgerichte vrouwenbank werden vrouwelijke cliënten serieus genomen en konden zij hun vermogens beheren. De vrouwenbank bleef voortbestaan tot 1971, toen deze door de tweede feministische golf overbodig was geworden. Meijers heeft een aanzienlijk bedrag nagelaten aan het Charlotte Jacobs studiefonds voor meisjes. Meijers maakt deel uit van het boek en de tentoonstelling ‘1001 Vrouwen in de 20^e eeuw’ die tot 10 maart 2019 in het Amsterdam Museum te zien was.

Elma Doeleman

Rijker door samen sparen

Hoe spaarkringen kwetsbare mensen versterken

Het in Afrika en Azië al decennialang bekende fenomeen van 'spaarkringen', begint de laatste jaren ook in Nederland opgeld te doen. Dit heeft te maken met de toenemende armoede. Inmiddels heeft een op de vijf huishoudens in Nederland risicovolle schulden.

De belangrijkste redenen zijn dat ze niet geleerd hebben goed met geld om te gaan en geen financiële buffers hebben. Bovendien is de arbeidsmarkt drastisch veranderd door de vele flexcontracten en het groeiend aantal zzp'ers. Hierdoor moeten veel huishoudens rondkomen van een onregelmatig en vaak laag inkomen. Maar wat kunnen spaarkringen daaraan doen?

Een spaarkring is een groep mensen die zich verenigen om via een simpel systeem elkaar te helpen om kleine investeringen te doen. De leden, veelal vrouwen, hebben om uiteenlopende redenen geen toegang tot bankleningen. Via spaarkringen krijgen ze een middel om economisch vooruit te gaan: ze kunnen via kleine leningen financiële tegenvallers opvangen, of zelfs een klein bedrijfje beginnen. Hoe werkt een spaarkring? Een spaarkring bestaat uit 8 tot 25 mensen. De deelnemers sparen en geven leningen aan elkaar uit het daaruit gevormde fonds. De spelregels worden vastgesteld door alle groepsleden. Een spaarkring bepaalt zelf hoe vaak ze bij elkaar komen, maar de aanbeveling is één keer per week; vier keer een klein bedrag sparen is makkelijker dan een keer per maand een groter bedrag. Tijdens elke bijeenkomst voegen leden spaargeld toe, geven ze leningen terug en vragen ze nieuwe aan. En ze praten over hun problemen, vertellen over het goede nieuws en gaan zelfs samen eten of iets drinken. Ze wisselen ook tips uit hoe om te gaan

met weinig geld. Zo leren ze elkaar steeds beter kennen en op elkaar te vertrouwen. Het geld wordt bewaard in een geldkistje, waarvan 2 leden de sleutel bewaren. Het kan ook op een gezamenlijke bankrekening worden gestort.

De groepsleden sparen ongeveer een jaar en daarna krijgt iedere deelnemer zijn spaargeld terug. De groep kan beslissen om rente op leningen te heffen; het inkomen dat de groep zo genereert wordt aan het eind van de spaarperiode verdeeld na rato van het individueel ingelegde spaargeld. Na de verdeling van het geld kan de groep opnieuw beginnen en een volgende spaarcyclus starten.

ROSCA

Spaarkringen zijn geïnspireerd op informele spaarsystemen die bijna overal in de wereld bestaan, met name in ontwikkelingslanden. Het meest wijdverbreide informele systeem wordt ROSCA (Rotating Savings and Credit Association) genoemd. In een ROSCA sparen groepsleden een vast bedrag (wekelijks, maandelijks). Bij iedere bijeenkomst krijgt één persoon de pot, tot iedereen aan de beurt is geweest. In Nederland is dit systeem populair bij migrantengemeenschappen.

Het belangrijkste element dat het systeem doet werken, is vertrouwen tussen mensen. De besparingen zijn van alle leden en ze zijn allemaal verantwoordelijk voor wat ze ermee doen. Deze eenvoudige methode heeft aan-

Gabrielle Athmer
temidden van
een spaarkring

getoond dat gemeenschappen van mensen met een laag inkomen zichzelf kunnen financieren en toegang hebben tot krediet, zonder hulp van buitenaf. Het bestaat al in 45 landen en tot nu toe zijn er meer dan 30 miljoen mensen lid van dit soort gemeenschappen, vooral in Afrika, Latijns-Amerika en Azië. Sommige organisaties zoals Plan, Care, Oxfam en CRS gebruiken vergelijkbare methodieken en bevorderen de uitbreiding ervan. Ze ontwikkelden spaarkringen met meer flexibiliteit, waarbij de leden niet hetzelfde bedrag sparen en de spaargelden accumuleren in een gezamenlijk fonds. Na training gedurende de eerste spaarperiode van ongeveer een jaar blijft de overgrote meerderheid van deze kringen op eigen kracht nog jaren zelfstandig functioneren.

De uitbreiding van de methode naar Europa is ingezet in 2004 door de Vereniging van Autonome Gemeenschappen (ACAF) in Catalonië (Spanje). ACAF stelt zich ten doel om deze beproefde methode in heel Spanje en andere Europese landen in te voeren. Tot nu toe was ACAF betrokken bij de uit-

breiding van dit model naar 8 verschillende steden in Spanje en naar Senegal, Portugal, Italië, Hongarije en België. In 2013 lanceerde ACAF www.winkomun.org, een gratis online platform bedoeld om iedereen toegang te geven tot de methodologie over de hele wereld. Winkomun wil de zelfgefinancierde gemeenschappen ondersteunen door hen alle nodige hulp te bieden, inclusief een boekhoudprogramma dat alles voor je uitrekent. Het werk van ACAF ontving verschillende nationale en internationale onderscheidingen en is verschenen op pers en tv.

Cash2Grow

In Nederland is de organisatie Cash2Grow bezig met de introductie van spaarkringen. Haar directeur, Gabriëlle Athmer, heeft twintig jaar ervaring met spaarkringen in Afrikaanse landen en wil die ervaring nu vertalen naar Nederland. Athmer: "Door mee te doen aan een spaarkring is het makkelijker te sparen. De onderlinge steun en stimulans is daarbij cruciaal. Bovendien is het spaargeld buiten je onmiddellijke bereik, dat helpt om

je spaardoelen te bereiken. Leden van spaarkringen gaan bewuster met hun uitgaven om. Door de mogelijkheid leningen te nemen, helpen spaarkringen bij het managen van onregelmatige inkomens en bij het investeren in een onderneming. En heel belangrijk, zij bieden een ondersteunend netwerk voor de leden.”

Athmer werkt samen met Stichting LIFT, die Liftjeleven-groepen organiseert, ook bekend als Budgetkringen. Stichting LIFT - opgericht in 2012 - wil mensen in staat stellen een duurzame leefstijl te ontwikkelen en in de praktijk te brengen. Dit doen ze via zogenaamde Liftjeleven-groepen. Hierin wordt mensen geleerd zorgvuldig om te gaan met alles wat er is: met spullen en geld, met de

‘Stichting Cash2Grow promoot spaarkringen waarin praktische financiële educatie is gekoppeld aan het behalen van spaardoelen’

aarde en de natuur, maar ook met zichzelf en vooral ook met elkaar. Stichting Cash2Grow promoot spaarkringen waarin praktische financiële educatie is gekoppeld aan het behalen van spaardoelen. De twee stichtingen zijn complementair: Stichting LIFT heeft bijzondere kennis over ‘goed met geld’ omgaan en een uitgebreid netwerk, terwijl Stichting Cash2Grow expertise in huis heeft met betrekking tot spaarkringen.

Met name bij migranten in Nederland vallen spaarkringen in goede aarde. Begrijpelijk, aangezien ze de voordelen van gezamenlijk sparen van huis uit kennen en behoefte hebben aan een sociaal netwerk ter compensatie van verre familieleden. Samen sparen motiveert om door te gaan, het is veel gemakkelijker dan in je eentje regelmatig wat geld opzij

Spaargroepen en conflictbeheersing

Door de invoering van spaarkringen, waarbij mensen samen sparen en er samen-gewerkt wordt met een heldere methode, wordt vertrouwen opgebouwd. Zo kunnen mensen in (post)conflictsituaties vanwege een gemeenschappelijk belang politieke verschillen terzijde schuiven en nader tot elkaar komen. Een voorbeeld is de introductie van spaargroepen in Nampula, een provincie in het noorden van Mozambique, waar door een langdurige, bloedige burgeroorlog tussen regeringstroepen (Frelimo) en opstandige rebellen (Renamo) elke toenadering tussen de partijen onmogelijk scheen. Toen daar twintig jaar geleden, een paar jaar na de officiële beëindiging van het conflict, spaarkringen werden gevormd met steun van internationale donors, bleek het vooral in kleine gemeenschappen op het platteland mogelijk dat mensen van beide kanten elkaar leerden te vertrouwen en daardoor politieke verschillen minder belangrijk werden. Zo kunnen spaarkringen uiteindelijk ook nog een vredeswapen zijn.

te leggen. Bovendien leer je samen het geld te beheren en na een jaar heb je ineens een bedrag in handen dat je daarvoor nog nooit bij elkaar hebt gezien. Dit zorgt voor een gevoel van trots. Deelname aan een spaarkring creëert ook sociale cohesie, zeker gezien het feit dat groepen meestal jaren blijven bestaan.

Elma Doeleman

Amateurvideo van getuigenissen van twee spaarkringleden van twee groepen die zijn opgezet in het kader van een promotie (actie-)onderzoek van Julie Lehmann: <https://www.youtube.com/watch?v=OW8YesSODyA&feature=youtu.be>

De Eerlijke Geldwijzer

Hoe doet jouw bank of verzekeraar het op duurzaamheidsthema's, zoals klimaat, mensenrechten en dierenwelzijn? Met de Eerlijke Geldwijzer in de hand kun je dat als consument zelf uitzoeken.

Op basis van de uitkomsten kun je hen via de website een compliment of een klacht sturen, of als dat niet helpt, kun je overstappen naar een concurrent die het beter doet op voor jou belangrijke thema's.

Zelf doen?

Gebruik de link <https://eerlijkegeldwijzer.nl/>. Op de pagina Bankwijzer zie je de cijfers van de banken ABN Amro, Volksbank, ING, NIBC, Rabobank, Triodos Bank en Van Lanschot op de volgende terreinen: klimaatverandering, bonussen, dierenwelzijn, transparantie, gendergelijkheid, wapens, arbeidsrechten, mensenrechten, bosbouw, corruptie, visserij, financiële sector, natuur, belastingen en voeding. Met kleuren van dieprood (het laagste cijfer is 2) tot lichtgroen (hoogste cijfer is 9) wordt per thema het cijfer van elke bank aangegeven. Door de namen van twee banken op te geven kun je in één oogopslag zien hoe deze twee zich op alle terreinen tot elkaar verhouden.

De Eerlijke Geldwijzer geeft aan dat de huidige cijfers (eind 2018) positieve ontwikkelingen tonen ten opzichte van de cijfers uit 2016. Er is echter nog een hoop te verbeteren. Wat opvalt is dat de meeste banken nog steeds slecht scoren op het thema vrouwenrechten. Het beleid ten aanzien van mensenrechten, arbeidsrechten en wapens is wel verbeterd.

Ook verzekeraars kun je met elkaar vergelijken. Op de pagina Verzekeringwijzer zie

je de cijfers van de verzekeraars (Achmea, Aegon, Allianz, APG, ASR, NN, Vivat, CZ, Menzis en VGZ) op dezelfde thema's als bij de banken, maar dan aangevuld met gezondheid, woningbouw en vastgoed, maakindustrie, mijnbouw, olie en gas, en elektriciteitsproductie. Hier zijn wel de cijfers 1 (paars) en 10 (groen) zichtbaar. Dat hier nog een wereld te veroveren is, blijkt wel uit het feit dat op het gebied van gendergelijkheid maar liefst 7 maatschappijen een dieppaarse 1 scoren, het hoogste cijfer is een magere 6.

Hoe werkt de Eerlijke Geldwijzer?

Eerst kijkt men naar het beleid van banken en verzekeraars: hebben ze op papier alles goed vastgelegd? Daarna wordt ook de praktijk onder de loep genomen: in welke bedrijven en sectoren wordt geïnvesteerd? Wat doen banken en verzekeraars om bedrijven die bijvoorbeeld mensenrechten schenden, het milieu schaden of het niet zo nauw nemen met dierenwelzijn, te stimuleren om deze misstanden tegen te gaan? Bij verschillende thema's is meer informatie aanwezig in de vorm van praktijkonderzoeken. Voor beide wijzers wordt eind 2019 een update van de gegevens verwacht.

De Eerlijke Geldwijzer is een samenwerkingsverband van Amnesty International, FNV, Milieudefensie, Oxfam Novib, PAX en World Animal Protection.

Anjo Kerkhofs

Geld voor Vredeswerk

Bijna 25 jaar geleden vonden de dames van Vrouwen voor Vrede in Ridderkerk dat er actie gevoerd moest worden voor Namibië. Het ging om het steunen van de roep om onafhankelijkheid van Namibië dat nog onder Zuid-Afrikaans bestuur viel. Om hun solidariteit kracht bij te zetten en veel mensen te mobiliseren organiseerden ze een rommelmarkt en een rad van avontuur op basis van tweedehands spulletjes.

Het was zo'n groot succes dat Stichting Vrouwen voor Vrede Ridderkerk besloot om een permanente kringloopwinkel op te richten, het Snuffelpand. Het doel van de winkel was om met de opbrengst van de maandelijkse verkoop kleinschalige projecten in binnen- en buitenland financieel te ondersteunen. Het Snuffelpand bestaat nog steeds, op een mooie locatie in het winkelcentrum Slikkerveer in Ridderkerk. 's Woensdags komen hier zo'n 15 à 20 vrijwilligsters gebrachte spullen uitzoeken, terwijl een zes-tal mannen in een ander pand zorg dragen voor de meubelafdeling. Elke week wordt er gekeken wat er in de winkel zélf terecht komt en wat er doorgestuurd wordt naar andere goede doelen. Bijvoorbeeld overtollige kleding wordt opgehaald door de Oost-Europa Zending. Groot houten speelgoed gaat naar een organisatie die met verstandelijk gehandicapte kinderen werkt. Overtollige huishoudspullen kunnen naar Georgië, oude

brillen naar de opticien, en wat er nog overblijft wordt gescheiden aangeleverd bij het afvalaanbiedstation. De tweedehands spullen worden geprijsd en netjes op de desbetreffende afdelingen neergezet. Het ziet er allemaal goed verzorgd uit. De vrijwilligsters hebben het erg druk, maar ze nemen wel de tijd voor een bakje koffie met heerlijk gebak, omdat er iemand jarig is geweest.

'Het bieden van praktische hulp aan mensen in moeilijkheden draagt zeker bij aan vrede'

We hebben een gesprek over geld, vrouwen en vrede met de organisatoren van het eerste uur: Ada van der Val en Jet Visser. Ook zit Petra van der Kaaden erbij, een van de jongere vrijwilligsters, die medeverantwoordelijk is voor het reilen en zeilen van de winkel. "Ons doel is wel degelijk vredeswerk", zegt Ada van der Val, "hoewel we vanuit Ridderkerk tegenwoordig niet echt meer een vuist kunnen maken. Tien jaar geleden werkten we lokaal samen met andere vredesgroepen zoals het Vredesplatform voor acties tegen kruisraketten en met de stichting Wereldwerk. Wij organiseerden, behalve protestacties, ook thema-avonden voor politieke bewustwording in het Vrouwentrefcentrum. In samenwerking met de gemeente hebben we

Enkele vrijwilligsters

een vredesboom geplant en jaarlijks wappert de vredesvlag in de Vredesweek. Ook bieden we in september een activiteit aan, meestal een film met een bijpassende inleiding. Bijvoorbeeld een interview met een Syrische vluchteling of een verhalenwedstrijd met een specifiek vredesthema. Maar de opkomst tijdens zo'n avond is heel wisselend." Gelukkig zijn er veel mensen die bewust kiezen voor een winkel die zijn opbrengst aan goede doelen doneert en dat is de kracht van het Snuffelpand. Er zijn inmiddels ook andere kringloopwinkels in Ridderkerk, maar veel van de klanten komen specifiek hier hun spullen brengen én ook hier winkelen. Roswitha van der Voorde, penningmeester van het Snuffelpand, houdt alles goed bij: de huur, de vaste lasten, de inkomsten van de verkoop etc. Ze doen er alles aan om de kosten laag te houden. Elke maand wordt de opbrengst van de verkoop besteed aan een goed doel, dat ze samen, als bestuur van de stichting, uitkiezen. In 2018 is ruim 18.000 euro aan goede doelen overgemaakt. Hierbij wordt gelet op de volgende criteria: voorkeur voor kleinschalige projecten met aandacht voor vrouwen en kinderen, waarbij wordt samen-

gewerkt met organisaties ter plaatse; duidelijke informatie over de financiële kant van het project; verder moet een project openstaan voor alle gezindten en niet zendinggericht zijn.

Vinden de dames het jammer dat de publieke en politieke activiteiten voor vrede steeds minder mensen trekken? Ada: "Er is veel informatie over vredeswerk, maar veel mensen worden tegenwoordig niet meer graag lid van welke organisatie dan ook. Dat wil dit niet zeggen dat zij niet openstaan voor het bieden van hulp. Daar ligt de missie van het Snuffelpand. Wij bieden een mogelijkheid om op een concrete manier, met elkaar, bij te dragen aan een beter leven voor veel mensen die het minder getroffen hebben, zowel in binnen- als buitenland. Wij zijn ervan overtuigd dat het bieden van praktische hulp aan mensen in moeilijke leefomstandigheden ook zeker bijdraagt aan vrede. En zolang het Snuffelpand voldoende verdient om projecten te ondersteunen gaan we hier gewoon mee door."

Joke Oranje

Links: Jet Visser, Petra van der Kaaden, Ada van der Wal

De sage van 'Het vrouwtje van Stavoren'

Stavoren is de oudste stad van Friesland en was eens een machtige koopmansstad. De inwoners muntten uit in de zeevaart. Haar zeelieden waren de eersten die door de Sont in de Oostzee kwamen. Maar na de dertiende eeuw begon de rijkdom af te nemen.

Met het ontstaan van de Zuiderzee hadden stromen zich verlegd en streefden andere Friese kuststeden de overzeese handel van Stavoren voorbij. De watervloeden vernielden het oude Stavoren. De trotse Hanze-stad verloor haar heersende positie ter zee. Aan deze ondergang is de volgende sage verbonden:

Er woonde te Stavoren een rijke koopmansweduwe, die de kapitein van één van haar koggen opdracht gaf, uit buitenlandse havens het kostbaarste te halen dat hij kon vinden. De kapitein deed tal van grote zeesteden aan, maar vond niets dat naar zijn mening het kostbaarste ter wereld kon heten. Toen hij Dantzig aandeed, ontdekte hij in een pakhuis de mooiste tarwe die hij ooit had gezien en hierop viel uiteindelijk zijn keuze. Hij laadde de tarwe in en voer naar huis terug overtuigd dat hij het kostbaarste ter wereld in het ruim had. Maar hoe zou hij worden teleurgesteld! De rijke weduwe was buiten zichzelf van woede, toen zij hoorde dat haar schip met een lading tarwe was teruggekeerd.

“Aan welke zijde heb je de lading ontvangen?” vroeg zij de kapitein. “Aan bakboordzijde”, antwoordde de zeebonk. “Welnu”, gebod zij, “stort het dan aan stuurboordzijde in zee”. De kapitein deed wat hem bevolen was. Een oude man uit het volk greep deze verkwisting zozeer aan, dat hij haar toeriep: “U zult voor Uw overmoed gestraft worden! Er komt een tijd, dat U zult gaan bedelen.” Onverstoorde draaide zij zich om, nam een gouden ring van haar vinger, gooide deze in de golven en

zei: “Zomin deze ring uit de zee terugkeert, zomin zal ik tot de bedelstaf vervallen”.

Kort na die gedenkwaardige dag vond de dienstbode van de weduwe de ring terug in de ingewanden van een schelvis, die zij klaar maakte. Zij liet de ring aan haar meesters zien en deze schrok hevig, toen ze de ring herkende. Enige dagen later bereikte haar het ontstellende bericht, dat al haar schepen op de terugreis met man en muis waren vergaan...

Nooit kwam zij deze slag te boven. De voorspelling kwam uit; de eens zo rijke koopmansvrouw verviel tot de bedelstaf. Daar waar de kostbare lading in zee was gestort, verrees een zandbank, die nog steeds het Vrouwenzand wordt genoemd. Naar men zegt groeide op deze bank ooit een plant, die halmen gelijk korenaren voortbracht, maar nooit vond men korrels in de aren.

Bron: www.stavoren.nl (bewerkt)

Het tijdschrift Gender en Duurzame Vrede is een uitgave van de Vereniging Platform Vrouwen & Duurzame Vrede. Dat is een lobby-netwerk van 12 organisaties en circa 280 leden. Dit zijn vrouwen- en vredesorganisaties, waaronder organisaties van vrouwen uit landen in gewapend conflict. Ze zetten zich in voor een integrale uitvoering van de Veiligheidsraadsresolutie 1325, voor de rechten van vrouwen en minderheden en voor een duurzaam veilige wereld. Het Platform is ondertekenaar van het Nationaal Actieplan 1325. Zie voor meer informatie www.vrouwenenduurzamevrede.nl.

Gender en Duurzame Vrede is een uitgave van het Platform Vrouwen & Duurzame Vrede.

REDACTIE: Elma Doeleman (hoofdredacteur), Joke Oranje, Annette Bool, Anjo Kerkhofs, Thea Vermeiren en gastredacteur Anna Zanen (secretaris Platform Vrouwen en Duurzame Vrede)

MET MEDEWERKING VAN: Martha ten Bokkel Huinink (filmbeelden), Caro Bonink, Pim van den Bosch, Thalia Malmberg, Fien Schravessande

VORMGEVING: Bianca Emanuel
DRUKKERIJ: Bergdrukkerij Amersfoort

REDACTIEADRES: Binnenkadijk 276, 1018ZJ Amsterdam
EMAIL: vredactie@gmail.com

ABONNEMENT: Een jaarabonnement voor 4 nummers kost € 25, losse nummers € 7. U kunt kiezen voor een digitaal of een papieren abonnement, dit geeft u aan door of uw e-mailadres of uw postadres te vermelden bij het storten van het bedrag voor uw abonnement op NL60TRIO0338471049 t.n.v. Platform Vrouwen en Duurzame Vrede, o.v.v. abonnement Gender en Duurzame Vrede. Het Platform heeft ANBI-status, fiscaal nummer (RSIN) 8568.58.961. Neem contact op met Gender & Duurzame Vrede als u meerdere nummers wilt om te gebruiken voor trainingsdoelen en bijeenkomsten, 06-42298996.

De redactie behoudt zich het recht voor om stukken in te korten of niet te plaatsen.

COPYRIGHT: met bronvermelding mogen artikelen van leden van de redactie uit Gender en Duurzame Vrede worden overgenomen, graag met toezending bewijsexemplaar aan de redactie

Armoede de wereld uit.
Gewoon, er niet meer aan denken.
Denk aan rijkdom!

De eerste rijkdom is kennis en een goed gesprek.
Dat gaan we delen!
Want een gesprek met jezelf,
Daar is geen lol aan.

De tweede rijkdom is gezondheid:
De kinderen, de oudjes,
De beperkten, de verslaafden
En natuurlijk: de aarde zelf.
Daar zullen we voor zorgen.

De derde rijkdom is lekker eten en drinken
En daarbij muziek en een dansje
Als er iets te vieren valt.
We nodigen jullie uit – en ook buitenbeentjes,
Jullie nodigen ons uit – en ook vreemden.
We komen: opgetogen en versierd,
Klaar voor het avontuur.

De vierde rijkdom is veiligheid.
Rampen worden samen opgeruimd,
Niemand luistert hier naar ruziezoekers,
Fundamentalisten worden uitgelachen,
Moordenaars en verkrachters worden opgepakt en berecht.
Wat denken ze wel?

Gaandeweg wordt ons leven
Aan een stralende ketting geregen:
Zo zal het zijn, gelijkwaardig.
Tevreden kijken we terug:
Hier wordt een stad gebouwd.

Joke Oranje